

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ ЯК ДЖЕРЕЛА
ДУХОВНОГО ЗБАГАЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0133-з
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
К. В. Касьянова

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, канд. філ. наук, доцент _____
М. А. Томченко

Рецензент: професор кафедри дошкільної та початкової
освіти, д. пед. н, професор _____
М. Д. Дяченко

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«____» _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Касьяновій Катерині Вікторівні

- 1. Тема роботи:** «Формування читацького інтересу як джерела духовного збагачення молодших школярів на уроках позакласного читання»
керівник роботи Томченко Марина Анатоліївна кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
затверджена наказом ЗНУ від «24» вересня 2024р. № 1446-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 15 листопада 2024 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** визначити стан вивчення проблеми в науковій літературі; здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження; охарактеризувати позакласне читання як засіб формування читацьких інтересів; здійснити діагностику вихідного стану сформованості у молодших школярів читацьких інтересів; провести експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов досліджуваної проблеми
- 5. Перелік графічного матеріалу:** рисунки, таблиці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Томченко М.А.	Томченко М.А.	Касьянова К.В.
Розділ 1	Томченко М.А.	Томченко М.А.	Касьянова К.В.
Розділ 2	Томченко М.А.	Томченко М.А.	Касьянова К.В.
Висновки	Томченко М.А.	Томченко М.А.	Касьянова К.В.
Додатки	Томченко М.А.	Томченко М.А.	Касьянова К.В.

7. Дата видачі завдання: _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-лютий	виконано
2	Написання вступу	березень	виконано
3	Написання першого розділу	квітень-червень	виконано
4	Написання другого розділу	липень-вересень	виконано
5	Написання висновків	жовтень	виконано
6	Оформлення роботи, рецензування	листопад	виконано
7	Захист	грудень	

Студент

(підпис)

Касьянова К.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Томченко М.А.

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

Зубцова Ю. Є.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 71 с., 1 таблиця, 15 рисунків, 117 джерел, 4 додатки.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні та теоретичному обґрунтуванні організаційно-методичного забезпечення читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Об'єктом є процес формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Предметом є організаційно-педагогічні умови формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення навчально-методичної літератури та нормативно-правових документів із досліджуваної проблеми; аналіз, синтез, узагальнення); емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування); статистичні (якісний та кількісний аналіз експериментальних даних, обробки результатів).

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в висвітленні засад формування читацьких інтересів молодших школярів в процесі Нової української школи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов та організаційно-педагогічного забезпечення процесу формування читацьких інтересів молодших школярів.

Галузь використання: заклади освіти.

ЧИТАННЯ; ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ; МОЛОДШІ ШКОЛЯРІ;
ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ; МОТИВАЦІЯ; ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.

SUMMARY

Kasyanova K. Formation of Reading Interest as a Source of Spiritual Enrichment of Young Students in Extracurricular Reading Lessons

The qualification work consists of an introduction, two chapters (seven subsections), conclusions, a list of sources and references (117 titles, including 5 in a foreign language) and appendices.

The purpose of the qualification work is to study and theoretically substantiate the organizational and methodological support of junior schoolchildren's reading interest in extracurricular reading lessons.

The research tasks:

- 1) to determine the state of research of the problem in the scientific literature;
- 2) to carry out a definitional analysis of the main concepts of the study;
- 3) to characterize extracurricular reading as a means of forming reading interests;
- 4) to diagnose the initial state of junior pupils' reading interests;
- 5) to determine the techniques of working with the book;
- 6) to analyze the ways of motivating junior pupils to read in extracurricular reading lessons.

The object is the process of forming the reading interest of junior schoolchildren in extracurricular reading lessons.

The subject is the organizational and pedagogical conditions for the formation of junior schoolchildren's reading interest in extracurricular reading lessons.

The Part 1 "Theoretical Foundations of Formation of Junior Schoolchildren's Reading Interest in Extracurricular Reading Lessons,, comprehensively analyzes the theoretical foundations of forming the reading interest of junior schoolchildren in extracurricular reading lessons. The scientific and methodological literature is characterized. Interrelated definitions are considered. The main approaches of scientists to these terms are determined, their characteristic features are

characterized, their role and essence in the context of forming reading interests are revealed. In analyzing extracurricular reading, attention is focused on its features.

The Part 2 “Experimental work on the formation of junior schoolchildren’s reading interests in extracurricular reading lessons,, in the process of studying the state of formation of junior schoolchildren’s reading interests, we developed a questionnaire that had a number of questions related to the study of the subject matter of works, frequency of reading, understanding and perception of the text, etc. We analyzed the reading strategies (Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World, Prediction, Reading with Marks, Aquarium, Reading as Hunting). The author demonstrates the logical relationship between the successful processing of the text, its perception and the revived interest in the reading process, conscious choice of material. Attention is drawn to interactive technologies in the educational process – students’ reading blogs; development of a book trailer, which we consider not as a marketing ploy, but as an opportunity to demonstrate their own vision of the content of the work, to attract imagination, to test creative skills; theatricalization, literary games.

Keywords: reading; reading interests; junior schoolchildren; extracurricular reading; motivation; educational process.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні засади формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.....	13
1.1. Формування читацького інтересу як наукова проблема та виклик сучасності	13
1.2. Ключові поняття дослідження.....	27
1.3. Позакласне читання як засіб формування читацьких інтересів.....	37
Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота з формування у молодших школярів читацьких інтересів на уроках позакласного читання.....	46
2.1. Стан сформованості у молодших школярів читацьких інтересів.....	46
2.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	48
2.3. Стратегії роботи з текстом на уроках позакласного читання.....	59
2.4. Способи мотивації молодших школярів до читання на уроках позакласного читання	64
Висновки.....	72
Список використаних джерел.....	76
Додатки.....	88

.

ВСТУП

Читання книг відіграє важливу роль у житті кожного. Книга, яку читає дитина в ранньому віці впливає на розвиток, поведінку, світосприйняття, морально-етичні цінності. На думку фахівців, для дитини, книга – особливий, дивовижний світ, що формує нові знання, враження та дарує цілий спектр емоцій, які необхідні дитині для формування комунікативних, творчих навичок, критичного мислення. Все це стане у нагоді в умовах глобалізованого інформаційного світу.

Завдяки читанню дитина має змогу віднайти відповіді на питання, що її турбують, викликають інтерес. Недарма свого часу у суспільстві формувався ряд прислів'їв та приказок, які демонстрували важливість книг у житті кожної людини та їх переваги – «Книга – міст у світ знань»; «Золото добувають із землі, а знання – з книги»; «Будеш з книгою дружити – буде легше в світі жити»; «З глибин моря дістають перлини, а з глибин книг – знання» [99]. Фантазія, умовиводи, розширений словниковий запас, вміння образно розмірковувати – все це формується у дитини саме завдяки читанню.

Сьогодення диктує нам нові тенденції та демонструє зниження рівня зацікавленості читанням. Воно перестає відігравати важливу роль у підростаючого покоління, адже їх увагу заповнюють гаджети, соціальні мережі, комп'ютерні ігри, штучний інтелект.

Вже не одне десятиліття науковці експериментально доводять, що обов'язковою передумовою для сприйняття елементарних засобів інформації (зокрема, перегляду телебачення чи відео на Youtube), є саме читання. Тож, постає цілком очевидне та актуальне питання, які заходи варто здійснювати учителям, батькам аби відродити інтерес підростаючого покоління до книги?

В контексті формуванні читацьких інтересів учнів початкових класів важливе місце належить позакласному читанню. Свого часу, педагог

В. Сухомлинський наголошував, що «у вихованні все головне: і урок, і розвиток різнобічних інтересів дітей поза уроком» [87].

Безумовно, коронавірусна інфекція, яка сколихнула світ 2020 р., повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України у лютому 2022 р. вплинули на проведення уроків. Дистанційне навчання змусило переорієнтувати навчальний процес, прилаштовуватись до нових умов як вчителям, так і учням. В умовах сьогодення, особливо болісно навчальний процес позначається на дітях, які перебувають на окупованих територіях і не мають доступу до повноцінного навчання. Крім того, значна частина учнівства потерпає від обстрілів, хтось перебуває за кордоном. Тож, важливим фактором у формуванні всебічно розвиненої особистості виступає позакласне читання. Яке за своєю суттю виступає не лише як частина освітнього процесу, морального і духовного виховання, а і як спосіб боротьби зі стресовими ситуаціями, своєрідною формою релаксації.

Основою нашої кваліфікаційної роботи є праці, в яких закладено теоретичний фундамент і сформульовані ідеї формування, розвитку читацьких інтересів у молодших школярів:

- теоретичні засади дослідження (Н. Бондаренко, О. Вашуленко, Т. Дятленко, О. Джежелей, О. Компаній, О. Кучерук В. Мартиненко, Т. Яценко);
- методика розвитку читацьких інтересів (В. Бануляк, А. Ємець, Т. Качак, В. Трунова).

Проблематика важливості читання, формування відповідних компетенцій, читацьких інтересів молодших школярів відображена в нормативних документах України, а саме – законів України «Про освіту» [29], Концепції Нової української школи [34], Державному стандарті початкової освіти [22], Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» [89].

Актуальність окресленої проблеми, її соціальна значущість та практичне значення, зумовили вибір теми нашої кваліфікаційної роботи: «Формування читацького інтересу як джерела духовного збагачення молодших школярів на уроках позакласного читання».

Об'єктом є процес формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Предметом є організаційно-педагогічні умови формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження та теоретичне обґрунтування організаційно-методичного забезпечення читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання.

Гіпотеза кваліфікаційної роботи ґрунтується на припущенні, що формування читацького інтересу молодших школярів може бути ефективним за умов:

- формування позитивного ставлення до книги та демонстрація важливості читання;
- звернення уваги на індивідуальні особливості;
- активізації пізнавальної діяльності та дослідницької роботи учнів;
- створення психолого-педагогічних умов для сприйняття, розуміння та оцінки прочитаного;
- проведення на уроках позакласного читання різноманітних «літературних ранків», вікторин і т.д.;
- права власного вибору книги;
- відвідин бібліотек, книжкових крамничок та фестивалів;
- вето на читання – як покарання.

Для реалізації поставленої мети та перевірки гіпотези сформульовано такі **завдання**:

- визначити стан вивчення проблеми в науковій літературі;
- здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження;
- охарактеризувати позакласне читання як засіб формування читацьких інтересів;
- здійснити діагностику вихідного стану сформованості у молодших школярів читацьких інтересів;
- визначити техніки роботи з книгою;

- проаналізувати способи мотивації молодших школярів до читання на уроках позакласного читання;

- провести експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов досліджуваної проблеми.

З метою розв’язання поставлених завдань використано такі **методи**:

теоретичні – вивчення навчально-методичної літератури та нормативно-правових документів із досліджуваної проблеми; аналіз найбільш вживаних термінів та понять, розкрита їх суть; класифікація, систематизація й узагальнення теоретичних і методичних засад для з’ясування стану проблеми формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання;

емпіричні – спостереження, бесіди, анкетування;

статистичні – якісний та кількісний аналіз експериментальних даних, обробки результатів експерименту.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в розкритті сутності понять «інтерес», «читацький інтерес», «пізнавальний інтерес», «читацька культура», «читацька компетентність»; висвітленні теоретичних засад формування читацьких інтересів молодших школярів; характеристиці змісту, сутності та особливостей процесу формування читацького інтересу; в обґрунтуванні педагогічних умов та організаційно-педагогічного забезпечення процесу формування читацьких інтересів молодших школярів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в експериментальній перевірці педагогічних умов та організаційно-педагогічного забезпечення процесу формування читацьких інтересів молодших школярів. Крім того, здобуті результати можна використовувати при підготовці курсових та дипломних робіт.

Апробація результатів за темою дослідження представлена у форматі тез університетської конференції Запорізького національного університету «Молода наука-2024».

Касьянова К. Формування читацьких інтересів учнів початкових класів: виклики сучасності. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів*

і молодих вчених «Молода наука-2024»: у 5 т. (м. Запоріжжя, 17-22 квітня 2024 р.) Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Т.1. С. 348-350.

Структура кваліфікаційної роботи магістра зумовлена темою, метою та дослідницькими завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів (семи підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальний обсяг роботи – 92 сторінки, список використаних джерел та літератури включає у себе 117 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

1.1. Формування читацького інтересу як наукова проблема та виклик сучасності

У 2020 р. Український інститут книги провів дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання», яке стало логічним продовженням всеукраїнського проєкту «Ukrainian Reading and Publishing Data 2018», що був покликаний представити зріз читацьких уподобань, а також сучасного стану книговидавничого ринку [117]. В опитуваннях брали участь дорослі, а також діти віком від 6 до 17 років. Аналіз результатів показав, що основні дозвілєві практики дітей включають спілкування з друзями, перегляд телевізійних програм, фільмів, відео на Youtube, гру в комп'ютерні ігри. Читання книжок за популярністю посідає у цьому рейтингу лише дев'яте місце. До прикладу, 74% респондентів дивляться телебачення щонайменше кілька разів на тиждень; Youtube – 36%; Instagram – 27%; а TikTok –13%, радіо слухають 18% [14] (додаток А). Результати дослідження 2023 р. «Підтримка промоції читання в Україні» підтверджують, що пріоритетність основних дозвілєвих практик дітей майже не змінилася.

У контексті вище зазначеного постає цілком очевидне та актуальне питання, які заходи варто здійснювати учителям, батькам аби відродити інтерес підростаючого покоління до книги, яка завжди виступала осередком духовного розвитку людства?

Цілком доречно на наш погляд, в першу чергу звернутися до характеристики порушеної нами проблеми у літературі.

Відповідно до наукових розвідок, з IX ст. кожна епоха висувала до читача свої вимоги і створювала свій тип самостійної читацької діяльності, який давав

змогу учневі користуватися умінням читати за власним бажанням [72, с. 41]. У XVI ст. важливу роль у процесі читання, формування читацької самостійності та інтересів, відіграло видання Іваном Федоровим першого букваря.

У XVIII ст. акцент припадав на безпосереднє виховання любові до книги, поєднання пізнавальної, естетичної функцій у процесі читання. Дослідниця Галина Підлужна зауважує, що на кінець XVIII ст. були визначені засади літературної освіти школярів і видатна роль у розробці цих засад належала І. Вишенському та Г. Сковороді [67, с. 7].

Період «довгого» XIX ст. характеризувався процесом становлення методики читання. Вважаємо, що цьому сприяла активна діяльність на Наддніпрянській Україні колишніх кирило-мефодіївців – П. Куліша («Грамматика»), Т. Шевченка («Букварь южнорусский»), а на території західноукраїнських земель так званих «будителів» – О. Духновича, що займалися активною культурно-просвітницькою діяльністю. До прикладу, у виданому ним букварі «Книжиця читальная для начинающих» (1847) було вміщено авторські вірші про шкільне життя учнів («Про діла дітей», «Про майбутню долю дітей», «Про шкільні радощі»). 1857 р. О. Духнович видав у Львові посібник з педагогіки, де виділив самостійну працю учнів з читання в окремий розділ [72, с. 42]. Буковинець Ю. Федькович написавши декілька читанок і «Буквар», прагнув аби навчання було цікавішим, змістовнішим, доступним. Варто зауважити, що твори цього періоду характеризуються тим, що були в основному про дітей, а не для дітей.

Науково обґрунтована методика читання почала поступово складатися у 50–60 роках XIX століття. З'являються читанки, що містили уривки з художніх творів, вірші. До прикладу, Костянтин Ушинський висував перед школою завдання «навчити дітей вчитися», набувати нових знань, безумовно, складовою цієї самостійності були вміння працювати з книгою. Написані ним читанки (Рідне слово, Дитячий світ – *переклад з рос.*) окреслювали певні умови до добору матеріалу для читання дітям молодшого віку [67, с. 14], зокрема, бути цікавим і доступним.

Послідовники К. Ушинського приділяли велику увагу розвитку мовлення й мислення школярів, виразному читанню як засобу активізації читацьких інтересів, а також сімейному читанню [66, с. 7].

Наприкінці XIX – початку XX ст. проблематика виховного впливу художнього слова на дітей набуває окрім педагогічного, ще й соціального характеру. Цю тенденцію можна спостерігати у творчій спадщині таких видатних діячів України як Т. Лубенця, І. Огієнака, С. Русової, та ін., які відходили від тогочасного спрощеного викладання літератури, звертали увагу на необхідність удосконалення підручників для додаткового читання.

До прикладу, фахівець з теорії і методики початкового навчання Тимофій Лубенець [95] у статті «Про книги для читання в школі» важливу роль відводив позакласному самотійному читанню вважаючи, що воно активізує пізнавальну діяльність дітей. Крім того зауважував, що читанки мають збагачувати учнів не лише знаннями, а й сприяти їхньому духовному розвитку [44].

Письменниця, вчителька Софія Русова вважала, що поруч із вивченням читанок, важливим є видання невеликих книжок для позакласного читання. Радила організувати урочне та позакласне читання, так, щоб це була активна праця учнів з набуття знань, формування світогляду [46, с. 82].

У 1914 р. вийшла друком методична праця, що стосувалася проблем дитячого читання – «Тетрадь для літературного розбора и записывания прочитанных книг. Пособие для домашнего и классного чтения», автором якої був культурний, церковний діяч Іван Огієнко. У цій роботі автор намагався продемонструвати своє ставлення до книги, прищепити любов до читання та сформував ряд правил, спрямованих на навички самотійного користування книжкою [68]. Для більшого розуміння суті правил, наведемо деякі з них:

1) читання книг навчає нас уму-розуму, замінюючи нам життєвий досвід; крім цього, воно завжди дає нам високу естетичну насолоду. Тому, читаючи книги, ніколи не поспішайте: нехай навчання буде серйозніше, а насолода глибша;

2) при читанні жодного слова з книги не повинно бути пропущено. Особливо шкідливо робити пропуск, «ковзати по книзі» у найцікавіших місцях;

3) передчасно не намагайтеся дізнатись про розв'язку книги: від цього увага слабне, інтерес до книги зникає. Бо обідати не починають з десерту;

4) книга є найвищим скарбом культурного життя людини; тому бережіть її свято і не доторкайтесь до неї брудними руками [68]. Як бачимо, запропоновані Іваном Огієнком книжкові правила є актуальними і сьогодні.

Історіографічний аналіз порушуваної нами проблематики, дає підстави стверджувати, що відновлення інтересу дослідників до проблеми читання та читацького інтересу підростаючого покоління відновилося у 1950-х рр. XX ст. (складні історичні події – українська революція 1917-1921 рр., голодомори 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 рр., війни 1914-1918, 1939-1945 рр. та післявоєнна розруха ускладнювали розвідки). Дослідниця Л. Дубровська вважає, що саме у період так званої «відлиги» 50–60-х роках XX ст. були здійснені дослідження щодо читання, формування інтересів. До прикладу, науковий доробок цієї проблеми поповнився працями Є. Адамович, В. Горецького, М. Канонікіна та ін. Вони дотримувалися думки, що читання має виступати способом виховного впливу на учнів, збагачувати знання, поглиблювати світосприйняття і звичайно ж – моральний та емоційний досвід школярів.

Видатний педагог-новатор XX ст. В. Сухомлинський вважав, що читання є джерелом мислення й розумового розвитку. Так, у своїй книзі «Серце віддаю дітям», педагог в окремому розділі «Книжка у духовному житті дитини» писав, що «читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе. Воно відкривається перед дитиною лише тоді, коли поряд з читанням, одночасно з ним і навіть раніше, ніж вперше розкрита книжка, починається копітка робота над словом, яка повинна охоплювати усі сфери активної діяльності, духовного життя дітей – працю, гру, спілкування з природою, музику, творчість» [87]. Працюючи в Павлівській середній школі педагог прагнув, аби в процесі навчання дитина створювала власну бібліотеку, щоб «читання ставало найважливішою духовною потребою дітей» [87]. Цікаво, що для Василя Олександровича тривожним

явищем був той факт, коли сімейна бібліотека не поповнювалася хоча б однією книгою раз на місяць. Крім того, з метою зацікавлення учнів читанням, він організовував літературні виставки, свято книги, створення кімнати казки, складання учнями анотацій до прочитаних книг.

Методика позакласного читання стала предметом окремих наукових досліджень з 70-х років XX століття. Зокрема, цій складовій проблеми присвячено увагу в роботах М. Вашуленка, Н. Светловської, Н. Скрипченко [72, с. 50]. Ними були розроблені методичні рекомендації та тематика занять з позакласного читання. Приміром, Н. Скрипченко у своїх наукових розвідках звертав увагу на шляхи удосконалення класного читання та позакласного (так званої роботи з дитячою книгою); надавав методичні рекомендації щодо проведення занять для молодших школярів. Вже з 1980-х рр. спостерігається помітне поживавлення у проведенні таких уроків.

В останні роки XX століття увагу розвитку методики читання приділяла О. Савченко, яка до 2020 р. продовжувала писати підручники з читання та позакласного читання для учнів початкових класів, які навчаються відповідно до освітньої парадигми НУШ (нової української школи). До слова, дослідниця зазначала, що підтримка пізнавального інтересу учнів до читання відбудуватиметься тоді, коли коло читання буде різноманітним.

У сучасних реаліях проблема читання, читацького інтересу постає більш гостро. Як зауважує дослідниця К. Ритова «в останні два десятиліття, починаючи з періоду 1990–х і до сьогодні, Україна знаходиться в безпрецедентній ситуації кардинальної зміни читання, особливо це позначилось на дітях» [81, с.13]. Ми стикаємося з глобальним витісненням читання всесвітньою паутиною, комп'ютерними іграми, переглядами телевізійних програм, соціальними мережами. У той же час, маємо визнати, що причини падіння інтересу дітей до читання спровоковані обмеженою увагою до читацького інтересу, неврахування життєвого досвіду учнів молодших класів, недостатньою різноманітністю освітнього процесу та низькою підготовкою вчителів до проведення уроків позакласного читання. Усе згадане вище спонукає дослідників, методистів,

педагогів, бібліотекарів до активізації наукових розвідок з метою вироблення шляхів подолання кризи, розробки методологічних праць з даного питання.

Проблематика читацьких інтересів є однією з провідних ліній наукових пошуків дослідниці В. Мартиненко. Так, у статті «Читацькі інтереси молодших школярів: сучасні тренди і традиції» авторка характеризує читацькі інтереси молодших школярів у контексті сьогодення. Зокрема, зауважує про проблему зниження рівня читання не лише в Україні, а й у багатьох країнах світу. У той же час, констатує, що реалії сьогодення неабияк впливають на читацькі інтереси. До прикладу, поруч з традиційною тематикою, діти обирають книги про космос та паралельні світи. Тобто тими аспектами, що занадто часто пропагуються у іграх, соціальних мережах та фільмах. Також, дослідниця зауважує, що події на Сході України, підштовхують молодших школярів цікавитися героїко-патріотичною літературою [53]. Крім вище зазначеного, Валентина Олександрівна констатує, що запит на класичні літературні твори помітно знизився.

У статті «Читання молодших школярів в умовах глобалізаційних викликів» Валентина Мартиненко здійснює аналіз читацьких інтересів вітчизняних та зарубіжних молодших школярів, характеризує сучасні тенденції у сфері читання [54]. В іншій статті «Читання молодших школярів: зміни і виклики в умовах розвитку інформаційного суспільства» дослідниця приходить до висновку, що «починаючи з початкової школи, формування повноцінної навички читання має, серед іншого, передбачати здатність застосовувати навичку не лише як інструмент для самоосвіти, опанування новим, а й для власного поступу, оволодіння новими читацькими технологіями, реалізації пізнавальних інтересів, успішної інтеграції в соціум, який постійно і швидко змінюється» [55] з чим важко не погодитися.

Крім того, інтерес викликає методичний посібник згаданої авторки – «Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів», виданий у 2020 р. У якому окрім розкриття психолого-педагогічних аспектів розвитку навички читання молодших школярів, звернено увагу на читацькі стратегії, запропоновано ряд практичних вправ та завдань для

подолання труднощів у процесі читання та сприйняття твору. А це в свою чергу, має важливе значення у процесі формування читацьких інтересів.

Науковиця Тетяна Дятленко у своїй статті «Читання літератури дітьми шкільного віку як актуальна проблема сучасної освіти» [24] здійснює спробу виокремити причини втрати інтересу сучасних дітей до читання, з'ясувати взаємозв'язки між ними та пропонує способи вирішення. В іншій розвідці «Читання як основний вид діяльності в системі літературної освіти» [25] виокремлює основні етапи читання та зосереджує увагу на категоріальному апараті – «читацька ситуація», «читацький простір», «читацьке середовище», «читацька культура».

Олена Компаній у статті «Окремі аспекти формування читацького інтересу учнів початкових класів» [35] концентрує увагу на визначенні сутності читацьких інтересів, розглядає основні дефініції проблеми; виокремлює емоційність, зацікавленість, допитливість, як якісні ознаки інтересу, та стійкість, епізодичність, вибірковість і змістовність, як ознаки читацького інтересу; характеризує послідовність становлення читацьких інтересів та основних показників їх виявлення у молодших школярів.

В іншій науковій розвідці, згаданої вище авторки – «Використання інформаційних ресурсів у процесі розвитку інтересу до читання у молодших школярів» [36], здійснено характеристику основних видів інформаційних ресурсів (словесних – робота з «Букварем», «Читанкою», опрацювання сайтів з дитячою літературою, дитячих журналів та газет; аудіовізуальних – мультфільми, мультимедіа-презентації, мультимедіа-тренажер, електронні навчальні посібники), що забезпечують розвиток читацьких інтересів молодших школярів. Звертає увагу на періодику як одного з засобів формування та розвитку читацького інтересу і Олександра Нагорна [62].

У статті «Формування читацьких інтересів молодших школярів у теорії та практиці навчання» [38] Олена Компаній аналізує стан формування читацьких інтересів, проводячи евристичну роботу (характеристика чинних програм, навчально-методичної літератури) та експеримент (анкетування учнів,

опитування, інтерв'ювання вчителів і спостереження за їх педагогічним досвідом); описано методи, які формують, підсилюють читацькі інтереси – бесіди, робота з книгою, літературні вправи та ігри, ілюстрування. Важливу роль у становленні інтересу, на думку дослідниці, відводиться самостійній роботі учня, що репрезентується у застосуванні репродуктивного, частково-пошукового, проблемного методів. Крім того, вона зауважує на однотипності проведених уроків вчителями, що свого роду знижує інтерес до читання.

Продемонструвати методику розвитку читацьких інтересів в учнів 3 класу, на основі застосування інформаційних ресурсів, згадана нами дослідниця, спробувала у статті «Формування читацьких інтересів в учнів 3 класу на уроках класного та позакласного читання в інформаційно-навчальному середовищі» [37]. Зауважимо, що наукові розвідки дослідниці мали своє утілення в дисертаційному дослідженні «Дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища».

За межі характеристики читання та формування інтересу виходить Галина Гич. У статті «Нова читацька практика учнів у технологічному полі сучасної шкільної освіти» вона присвячує увагу особливостям цифрового читання учнів Нової української школи, розглядає переваги і недоліки цифрового читання. Крім того, дослідницею названо способи зміни усталених читацьких практик у зв'язку з формуванням «нової» моделі читання дітей і підлітків [18, с. 55-56].

Спробу сконцентруватися на психолого-педагогічних аспектах формування читацьких інтересів здійснюють дослідники Л. Дубровська, В. Дубровський та В. Король у статті «Психолого-педагогічні особливості читацьких інтересів молодших школярів» [23]. Зокрема, визначають, що впливає на читацькі інтереси, від чого вони залежать, яке підґрунтя у собі несуть. Дослідники зосереджують свою увагу на мотивах, що підштовхують учнів початкових класів до вдосконалення своєї читацької діяльності. Крім того, науковці виокремлюють етапи розвитку читацьких інтересів, стимули які цьому

сприяють, а також виділяють оптимальні засоби щодо розвитку інтересу до читання у молодших школярів.

Кандидат педагогічних наук Неллі Бондаренко у статті «Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA – 2018» [7] беручи до уваги Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, підготовлений Українським центром оцінювання якості освіти, сфокусовала увагу на читацькій грамотності, як одному з трьох напрямів міжнародного дослідження. До речі, у грудні 2023 р. було оприлюднено результати PISA-2022, відповідно до якого, найбільше падіння результатів спостерігається саме у галузі читання [80]. Зазначені нами наукові розвідки присвячені учнівству підліткового віку та їх здатності застосовувати знання й уміння у декількох сферах, а саме – читанні, математиці та природничо-наукових дисциплін. Але маємо розуміти, що ті тенденції, які ми спостерігаємо, не формуються за короткий проміжок часу. Вони є логічним продовженням того, що відбувається у початковій школі. Отже, такі результати, є важливими для аналізу динаміки досліджуваної проблеми.

Цю динаміку, можна помітити завдяки дослідженням PIRLS (міжнародне дослідження прогресу читацької грамотності), що є аналогом PISA. У фокусі цього дослідження покладений аналіз усвідомленого читання учнів початкової школи. До прикладу, в опитувальнику були питання пов'язані з тривалістю читання поза школою, які емоції викликає читання, що саме обирає дитина для читання і т. ін. [1].

Фокусує увагу не на формування читацького інтересу, а на його підтримці Наталія Богданець-Білокаленко у своїй розвідці «Формування читацької компетентності в учнів початкових класів» [8]. Зокрема, радить це робити через урізноманітнення уроків читання серед учнів молодших класів завдяки їх видовміні. Як приклад, застосовувати такі типи навчальних занять, як урок-гра, урок-подорож, урок-вікторина.

На методичну складову проведення уроків позакласного читання, як способу зацікавити учнів, звертають увагу дослідниці Валентина Бануляк[4],

Олена Ісаєва [30], Тетяна Качак [33], Ольга Куцевол [40], Валентина Трунова [96]. Кандидати педагогічних наук А. Ємець, О. Коваленко присвячують увагу аналізу трансформації системи позакласного читання в українській початковій школі [28].

Дослідники О. Вашуленко [10], О. Гавура [17], О. Гузь [20], В. Манойло [56], Т. Яценко [108; 109; 110] звертають увагу на дефініцію «читацька компетентність», яка на наш погляд, є невід'ємною складовою читацьких інтересів.

Аналізує напрями становлення читача на початковому етапі навчання О. Джежелей. Дослідник вводить до наукового обігу термін «читач-початківець» [26, с. 20], зважаючи, що учні молодших класів, ще недостатньо обізнані, мають невеликий життєвий досвід, а тому потребують допомоги та порад від дорослих.

Важливу роль у формуванні читацьких інтересів молодших школярів відводиться бібліотекам. Цей аспект досліджуваної нами проблеми виокремлюють дослідники О. Курило, Н. Попович, Л. Прокопович «Вплив дитячих бібліотек на формування читацьких інтересів дітей молодшого шкільного віку» [73]; «Роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку» [74]. Ірина Хемчян у статті «Вести "у дивовижний квітучий сад": роль шкільної бібліотеки у розвитку дитячого читання» висвітлено досвід роботи бібліотек України щодо залучення дітей до читання.

Неабияке значення у формування читацьких інтересів і в цілому прищеплення любові до книги відводиться батькам [21]. Як вважають польські дослідники проблем читання (Biblioteka Narodowa) «нелюбов» до читання має ознаки спадковості [28, с. 100]. В цілому, під час аналізу досліджуваної нами проблеми, розгляд цього питання має більш публіцистичний, ніж науковий характер [77; 82; 83].

В умовах сьогодення, розвитком інформаційних ресурсів, окремим аспектом вивчення проблеми формування читацьких інтересів є буктрейлери. Дослідники І. Новик, Т. Сашук у статті «Book trailer як засіб формування

читацьких інтересів молодших школярів» розкривають сутність поняття, аналізують досвід шкіл та надають методичні рекомендації для вчителів щодо формування читацьких інтересів учнів молодших класів [64]. Присвячують увагу проблемі формування мотивації дітей молодшого шкільного віку за допомогою буктрейлера О. Барнич, О. Мамчич, К. Найдзон у статті «Буктрейлер як засіб мотивації молодших школярів до читання» [57]. Дослідниками охарактеризовано специфіку буктрейлерів, запропоновано альтернативні варіанти їхнього застосування на уроках читання та позаурочний час. Дослідниця М. В. Вардanian розглядає буктрейлер та його потенціал під іншим кутом зору, а саме як спосіб підвищення читацької активності саме майбутніх учителів початкової школи. Робота у цьому напрямку тільки набирає обертів, але порушені дослідниками проблеми безперечно знайдуть відображення у наукових розвідках.

Проблема читання, формування читацького інтересу та дотичних до неї аспектів ставала предметом уваги наукових конференцій. Як відомо у Львові в 2010, 2011 р. було проведено Міжнародні науково-практичні конференції з проблем дитячого читання і книги. Тематика конференції 2011 р. була проведена з символічною для нас назвою «Дитяче читання та Інтернет» [58]. Також, у Львові 2016 р. було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства» [59].

У Києві 2019 р., за підтримки Національної академії педагогічних наук України, Інститутом педагогіки було ініційовано та проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію [78]. Дослідники з усіх міст і містечок змогли долучитися до розбору проблематики читання в сучасному інформаційному суспільстві. Зокрема, розглядалися питання, пов'язані з проблемами розвитку читацького інтересу; популяризації читання як напряму державної політики в гуманітарній сфері; формуванням читацької компетентності; мотивуванням здобувачів освіти до читацької діяльності.

Ніжин став осередком проведення у 2016 р. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності», де, зокрема, об'єктом уваги дослідників були міркування видатної дослідниці щодо уроків позакласного (позаурочного) читання, важливості самостійного читання учнів [69]. У 2017 р. проведено всеукраїнську науково-практичну конференцію «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи» [71], з висвітленням актуальних питань педагогіки.

У жовтні 2023 р. було проведено круглий стіл «Читання як життєва стратегія». Вчителі та науковці порушили проблеми потреби в читанні, реорганізації читацьких звичок в техногенну епоху, роль школи, вчителя, бібліотек у формуванні звички і потреби в читанні [102].

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, інформаційно-бібліотечною радою НАН України та асоціацією бібліотек України у 2022 р. проведено міжнародну наукову конференцію «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг» [60], основною метою якої був аналіз актуальних питань щодо розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу. Для нас цікавим видається розвідка Ірини Лісової «Проблеми читання в об'єктиві соціологічних досліджень», у якій акцент ставиться на різні соціологічні дослідження з вивчення проблем читання українців, котрі дають можливість відстежити динаміку уподобань чи змін читацьких інтересів, виявити тенденції в читанні [45].

Логічно продовжуючи тематику соціологічних досліджень у сфері читання, звернемо увагу на деякі з них. Так, з метою відстежити динаміку змін читацьких інтересів та уподобань користувачів бібліотек для дітей, виявити тенденції в читанні та функціонуванні української дитячої книги в суспільстві, Національною бібліотекою України для дітей кожні два роки проводиться всеукраїнське дослідження «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей» [45].

З 1999 р. проводиться Всеукраїнський моніторинг «Книга року» задля визначення реального попиту на твори української та світової літератури, сприяння якісному комплектуванню бібліотечних фондів.

У 2020 р. Українським інститутом книги було представлено результати всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання», метою якого було здійснити типологію читачів, виявити ефективні канали комунікації з ними, характеристики впливу коронавірусу та дистанційного навчання на читання, в тому числі дитяче.

У 2023 р. згаданий нами інститут презентував результати всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Відповідно до результатів, серед дітей віком 6-9 років щоденно читають 18%; дітей, які ніколи не читають на дозвіллі становить 15% [107, с. 37], як бачимо, грань дуже тонка.

Проблематика питань пов'язаних з дитячим читанням, читацьких інтересів, запитів, проблем змісту читання дітей висвітлювалася у ряді фахових видань: «Література. Діти. Час» [47], «Світ дитячих бібліотек» (2001-2013 рр.) [85], «Бібліотека у форматі Д», «Шкільна бібліотека» [106] та ін.

З метою популяризації книги та формування читацького інтересу в Україні ініційовано ряд заходів. У місті Львів з 2009 р. функціонує Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва (ЦДЛДЮ). Однією з цілей цього центру є формування громадського інтересу до книжки та читання. Центр активно співпрацює з бібліотеками; активізує в Україні дитячі студії для заохочення читання; бере участь у національних та міжнародних літературних виставках, фестивалях [101].

Проводяться тижні читання, флешмоби, формуються читацькі клуби, як на національному, так і на регіональному рівнях. Приміром, з 1994 р. і до сьогодні проводиться «Book Forum Lviv» – найбільший книжковий ярмарок. Цікавий він і дискусіями щодо викликів сучасності, в тому числі – проблеми читання та читацького інтересу [65].

У 2010 р. започатковано Національний проєкт «Україна читає дітям» [61]. До нього були залучені відомі діячі з різних сфер – співаки, спортсмени, актори, художники, які читали дітлахам, ділилися враженнями про прочитані книги, спонукали до процесу читання.

В Одесі, 2020 р., проведено флешмоб «У чарівному всесвіті дитячої книжки»; в Чернігівській обласній бібліотеці для дітей, у 2023 р., відбувся флешмоб ланцюжок українських книжок «Читають діти...» [103]. У березні 2024 р. розпочався всеукраїнський тиждень дитячого читання [16].

Крім того, ініційовано ряд всеукраїнських літературних проєктів. Серед них: проєкт UA: Казки, який було організовано у 2018 р. Всі охочі мали змогу послухати українські народні казки голосами відомих людей; проєкт KidStory, пропонує прослухати та подивитися анімовані історії з книжок; проєкт «Читацький марафон».

Питання порушене і на державному рівні. До прикладу, у березні 2023 р. Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію розвитку читання на період до 2032 року – «Читання як життєва стратегія» (№ 190-р) [89]. У документі акцентовано увагу на проблему читання в цілому, визначено основні завдання, етапи, цілі, які ставитимуться як на державному, так і місцевому рівнях; означено очікувані результати. Важливе місце відводиться питанням популяризації читання як звички та корисної дозвіллєвої практики; як чинника розвитку критичного мислення та інструменту досягнення успіху у навчанні та житті.

Таким чином, проаналізований нами літературний доробок з окресленої проблематики дає можливість прийти до висновку, що питання формування читацького інтересу знайшло своє відображення переважно у ряді наукових статей. Дослідження головним чином були сфокусовані на вивченні питань пов'язаних з причинами згасання інтересу до читання; окреслення головних дефініцій та їх характеристики; методичні аспекти у проведенні позакласного читання; з'ясуванні ролі бібліотек у формуванні читацьких інтересів. Новітні тенденції призвели до фокусування уваги на тому, які методи, форми, прийоми

варто застосовувати на уроках позакласного читання для успішного формування читацьких інтересів підростаючого покоління.

Також, порушене нами питання у кваліфікаційній роботі, має своє відображення у ряді статей публіцистичного характеру. Переважно, це поради, короткі алгоритми щодо того, як залучити дітей до читання, як визначити їх інтереси.

Крім того, акцентовано увагу на різних суспільних, просвітницьких заходах що ініціюються різними організаціями для популяризації читання серед молодших школярів. З огляду на все вище сказане, дана проблема є соціально значущою та, безумовно, актуальною як на макро- так і на мікро-рівнях.

1.2. Ключові поняття дослідження

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти [22], затвердженої Кабінетом Міністрів України від 21 лютого 2018 р. (зі змінами від 24 липня 2019 р.), метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Безумовно, поставлені у вказаному документі цілі досягаються і завдяки літературному читанню, вмінню працювати з книгою, аналізувати, черпати нову інформацію. При цьому, ми ні в якому разі не хочемо применшити роль інших навчальних дисциплін, які викладаються у початковій школі.

У контексті дослідження формування читацьких інтересів молодших школярів варто проаналізувати найбільш вживані терміни які зустрічаються в роботі та на наш погляд, є взаємопов'язаними. Зокрема, такі як інтерес, читацький інтерес, пізнавальний інтерес, читацька самостійність, читацька компетентність.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу з зазначеної нами проблеми у попередньому підрозділі, робимо висновок, що поняття «*інтерес*» надзвичайно багатогранне. Воно стало об'єктом вивчення представників різних сфер – педагогів, філософів, психологів. Так, у загальній психології інтерес характеризується як «стійке, вибіркове, емоційно забарвлене прагнення особистості до життєво значущих об'єктів». Сучасна психологія розглядає цю дефініцію, як важливий елемент людської психіки, що відіграє ключову роль у розвитку особистості [31]. З цим важко не погодитися, адже якщо дитина не зацікавлена певним питанням, вона не прагне докладати зусиль на пізнання предмету зацікавленості, тим самим прирікає себе на незнання. Більшість психологів пов'язують інтерес із потребою. Приміром, одні зводять інтерес до пізнавальних потреб, інші вважають, що інтерес це набагато ширше явище і виходить за межі потреб [23, с. 18]. Світлана Бондар у своєму дисертаційному дослідженні, аналізуючи читацькі інтереси, спирається на думки психологів О. Леонтьєвої, В. М'ясищевої, які зазначають, що першопочатково в учнів виникає інтерес до читання, а вже потім формуються читацькі інтереси [6, с. 35]. Тож, цілком логічно, що перед тим, як здійснювати заходи щодо формування читацького інтересу учнів початкових класів на уроках літературного та позакласного читання, варто в першу чергу прищепити любов до книги, дати зрозуміти, що це джерело знань.

Словник коротких термінів з педагогіки, авторства В. Степанюк та Т. Яцик, трактує поняття інтерес, як «спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, зумовлена позитивним, зацікавленим ставленням до чогось, когось» [111, с. 17]. В енциклопедії сучасної України розширено трактування поняття, яке тлумачиться як «властиве людині ставлення до когось чи чогось, що виражає позитивну чи негативну спрямованість її активності, діяльності, історичної творчості на пошук, вибір, використання або створення шляхів, засобів, способів, норм, соціальних інститутів, здатних задовольнити людські потреби» [32]. О. Киричук зазначає, що «це інтелектуальна та емоційна реакція на явища дійсності, що сприяє духовному збагаченню людини». О. Савченко

прихильна до думки, що інтерес це форма прояву пізнавальної потреби. Дослідниця Л. Люта узагальнює, зазначаючи, що «інтерес – це спрямованість суб'єкта на важливі для нього об'єкти» [49, с. 17].

В контексті роботи з учнями молодших класів на уроках літературного та позакласного читання, вчитель у співпраці із батьками, бібліотекою має докласти зусиль, аби заважаючи на індивідуальні особливості дитини сформувати в неї читацькі інтереси. Отже, що собою являє поняття «читацький інтерес»? О. Савченко, трактує це поняття як «наявність у читача стійкого інтересу до книжок». Л. Біленька визначає поняття у контексті позитивного ставлення дітей до читання. Вільна інтернет енциклопедія вікіпедія трактує це поняття як «форму вияву пізнавальної потреби, що спонукає до свідомої діяльності з певним колом книжок, яким читач віддає перевагу перед іншими, тому що відчуває в них особливу потребу» [42].

Дослідники вбачають, що основними рисами які вирізняють читацький інтерес є емоційність та вибірковість. І це не дивно, адже дитина обирає книги певного роду та які викликають у неї емоцію (гарна обкладинка, великі кольорові малюнки і т. ін.). С. Луцків у статті «Теоретичні аспекти формування читацьких інтересів дітей у практиці сучасної початкової школи» виокремлює такі особливості читацького інтересу як зв'язок з емоційністю людини, зацікавленість та допитливість [48, с. 143].

Дослідниця Л. Дубровська зауважує, що читацький інтерес це специфічний феномен, котрий має декілька складових: практичну та теоретичну діяльності, а також творчість, як вищий рівень діяльності [23, с. 19]. Під практичною складовою розуміємо взаємодію дитини з книгою та текстом, який вона читає. Теоретична складова передбачає аналіз, уявну переробку змісту тексту. Творчість – вищий щабель взаємодії з книгою. Для нього характерне осмислення, запам'ятовування, інтерпретація того, що дитина прочитала.

Читацькі інтереси поділяються на стійкі та епізодичні. Стійкі читацькі інтереси характерні для дітей, котрі відчувають потребу у читанні. Вони з задоволенням беруть книгу до рук, читають хоча б декілька сторінок, жваво

обговорюють прочитане, конкретизують незрозумілі події у батьків і що важливо, не сприймають цей процес як покарання.

Епізодичність конкретизується зверненням до книги час від часу. Дослідниця Олена Компаній зауважує: «це здебільшого зумовлюється тим, що учень якоюсь мірою зацікавився змістом даного твору або його приваблює зовнішній вигляд книги, ілюстрації в середині, поради товаришів чи вчителя» [35, с. 213].

За часту, дітей відштовхує від читання думка, що це занадто важко. Про цю тенденцію вказано на спеціалізованому сайті Reading Is Fundamental [113]. В контексті цього доречним є порада французького письменника, вчителя Даніеля Пеннака: «Виберіть таке видання, де крупний шрифт, великі поля, багато повітря на сторінках. На перший погляд книга, як айсберг – величезна. Але починаєш читати і айсберг тане на очах!» [13]. Схожої думки притримується й вітчизняна дослідниця Валентина Трунова, яка зауважує, що учні початкових класів більш схильні до читання текстів коли на сторінках є додаткові ілюстрації, малюнки. Це на думку педагога «дає змогу школяреві перепочити, підготувати себе до сприймання наступних речень» [97, с. 100].

До того ж, на переконання дітей молодшого шкільного віку книга та процес її читання вважається нудним. В цьому випадку, не втрачає своєї актуальності думка видатного культурного та церковного діяча Івана Огієнка, який у праці «Тетрадь для литературного разбора и записывания прочитанных книг. Пособие для домашнего и классного чтения» зазначав: «Не можна судити про те, чого не знаєш; тому ніколи не називайте книгу нудною, якщо ви не прочитали її до кінця» [68]. На думку К. Ритової, небажання учнів читати спровоковане тим, що в освітньому процесі «класне читання залишається лише читанням за завданням, воно не просто даремне, деколи воно шкідливе, оскільки відвертає від книги школяра взагалі» [81, с. 15]. Враховуючи цю думку та позиції дослідників наведені вище, вважаємо, що доречно підходити до вибору книги чи твору відповідально, батькам не слід нав'язувати власні вподобання, аби в подальшому

не стикатися з проблемою нелюбові до читання та сприйняття цього процесу як «каторги».

До речі, соціологічні дослідження українського інституту книги 2020 р. та 2023 р. дають змогу замислитися над проблемою примусу дітей до читання. Приміром, показники добровільності читання та отримання задоволення за три роки залишилися на одному рівні – 39%. Але, частка тих, кого змушують до читання збільшилася на 11%. Якщо у 2020 р. показник становив 17%, то у 2023 р. вже 28%. Таке зростання відбулося за рахунок частки дітей, які отримують задоволення від читання, незважаючи на примус – 40% у 2020 році порівняно до 30% у 2023 році [107] (Додаток Б).

Крім вище зазначеного, читацькі інтереси можуть характеризуватися глибиною та вибірковістю. Зважаючи на вік молодших школярів (6 (7)-10 (11) років) розуміємо, що дитині ще важко конкретно визначитися, що її цікавить найбільше. Діти цього віку знаходяться в «пошуках». Вони з цікавістю досліджують все що їх оточує, а тому легко можуть переключатися від одного до іншого. Тому в підручниках з літературного та позакласного читання для 2-4 класів присутня різна тематика та жанрове розмаїття творів. Це і усна народна творчість (українські обрядові пісні, приказки, прислів'я), міфи, казки, байки, оповідання, повісті, твори як української, так і зарубіжної літератури.

Зокрема, під глибиною читацьких інтересів ми розуміємо зацікавленість дитиною певною проблематикою. Наприклад, на сьогоднішній день, діти надзвичайно захоплені фентезі, яке не лише розбурхує їх уяву, а й стимулює допитливість. Тож, уроки позакласного читання можуть виявитися набагато ефективнішими, якщо кожна дитина опрацювавши певну книгу, зможе поділитися здобутими знаннями на уроці. Тим самим, ми підкреслимо значущість проробленої дитиною роботи і це стане стимулом працювати далі. Адже завдання вчителя продемонструвати кожній дитині, що її праця не даремна і вона має значення.

Вибірковість читацьких інтересів зумовлена наданням переваги певній книзі, художній чи пізнавальній літературі. Корисним моментом у цьому є

створення куточку книги у класі, де буде представлена різна жанрова і безумовно, актуальна література.

Важливо, аби у формуванні читацьких інтересів дитини активну роль приймали батьки. Коли мама, тато не виокремлюють час на читання книг, але при цьому переконують дітей що це корисно та важливо, навряд це матиме позитивний ефект. Тобто, те що учень бачить навколо себе, той приклад він і наслідує. Дослідниця Г. Гніда аналізуючи читацькі інтереси молодших школярів, виокремлюючи проблему впливу батьків зауважує, що «невміння дорослих посправжньому читати і сприймати прочитане, невідання вибрати книгу для читання – це багато в чому результат слабкого керівництва читанням у дитячі та юнацькі роки» [21, с. 90-91]. Приміром, в опитувальнику всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання» на запитання «Чи привчають тебе батьки до читання? Обери фразу, яка краще за всіх описує тебе», 6% дітей у віці від 6 до 9 років відповіли «Мене не привчають читати, і я не люблю читати сам(а)», 4% дітей того ж віку відповіли «Мене не привчають читати, але я люблю читати». 52% відповіли «Мене привчають читати, але я не люблю читати сам(а)» [14, с. 98]. Тож, батькам варто зосередити увагу на тому, аби дитина в першу чергу полюбила книгу та процес читання.

Варто з малечку читати дітям в голос. Дослідження Scholastic «Kids & Family Reading», яке покликане відслідкувати та охарактеризувати читацькі вподобання дітей, демонструє, що дитина віком 11 років охоче читає самостійно, якщо раніше їй читали в голос [104]. Не дивлячись на те, що це американське дослідження, його показники стануть у нагоді для осмислення вітчизняних батьків, педагогів та науковців.

Важливо аби при оновленні домашньої бібліотеки батьки дослухалися до вподобань своїх дітей. Порівнюючи результати соціологічних опитувань 2020 та 2023 р., які були ініційовані Українським інститутом книги, помічаємо позитивну тенденцію. Зокрема, у 2020 р. 38% дітей віком від 6 до 17 р. вказали, що батьки самі вирішували яку книгу купити. У результатах 2023 р. цей відсоток

зменшився і склав 25%. При цьому, звертаємо увагу на сумну тенденцію – частка дітей, які самі просять купити певну книжку знизилась до 21%, у порівнянні з 30% у 2020 р. [107, с. 46] (Додаток В).

Успішність формування та розвитку розвитку читацьких інтересів учнів молодших класів, на думку Олени Компаній, залежить від врахування декількох змістовних етапів – мотивації й орієнтування; сприймання твору; аналізу тексту та його закріплення [39, с. 181].

Сформовані читацькі інтереси дитини проявляються у її бажанні обговорити книгу чи текст, здійснювати спробу висловлювати свою точку зору щодо прочитаного, виконувати творчі завдання. Крім того, для дитини не є проблемою самостійно обрати ту чи іншу книгу. Отже, наше завдання застосовувати різні способи по залученню дітей до читання, інакше «не працюючи над розвитком читацького інтересу, ми випустимо в середню ланку школи убогу нечитаючу людину» [97, с. 105]. Така думка є дещо грубою, але зважаючи на реалії сьогодення, правдивою та доречною.

Так як концепція нової української школи полягає у тому аби навчити учнів самостійно здобувати нові знання та користуватися ними, критично мислити, висловлювати свою точку зору, тож важливо пробудити у дитини і пізнавальний інтерес. Дослідниці Леся Порядченко та Тетяна Олексюк присвячують увагу розвитку «пізнавальних інтересів» молодших школярів, зауважуючи, що вони є найважливішою складовою загального поняття «інтерес» [70].

Автор підручників з педагогіки Іван Підласий, виокремлює умови, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів учнів молодших класів. Приміром, захоплене викладання, в більшій мірі залежить від вчителя-словесника. Завжди приємно слухати та дослухатися до вчителя, який захоплений своїм предметом, жвавий, харизматичний, ерудований.

Важливу роль відіграє новизна навчального матеріалу. Реалії свідчать, що інформація яку ми знали вчора, сьогодні вже доповнена та актуалізована. Тож важливо намагатися «йти в ногу з часом», знаходити цікавинки, новинки, що

захоплюватимуть молодших школярів, заохочуватимуть їх продовжувати пошуки у даному напрямку.

Літературне та позакласне читання спонукають знаходити зв'язок знань з долями людей. Учні завжди цікаво пізнати більше про людину, яка написала той чи інший твір, яке у нього було життя. Досвід показує, що особливо учні цікаве дитинство того чи іншого автора, адже таким чином дитина прагне віднайти щось спільне між автором та собою.

Набуваючи знань, молодші школярі можуть практично застосувати набуті знання. В цьому якраз активно допоможе урок позакласного читання, який можна проводити у різних видозмінах і з застосуванням творчих завдань. У такий спосіб підкреслюється результативність концепції нової української школи, де у дитини сформовані вміння застосовувати знання у житті.

У контексті вище сказаного, на наш погляд, використання нових і нетрадиційних форм навчання стане запорукою цікавих та емоційно забарвлених уроків. Сучасне покоління «альфа» – це покоління, яке живе в умовах новітньої технологічної революції, на відміну від «старших» поколінь воно непосидюче, мобільне, в деякій мірі багатофункціональне, тому аби зацікавити учнів варто урізноманітнювати їх шкільне життя.

Нова українська школа не обходиться без проблемного навчання, яке для дитини молодшого шкільного віку забезпечує потребу у дослідницьких вміннях. Ту інформацію та знання, які отримує дитина у процесі проблемного навчання запам'ятовуються набагато легше і при цьому важче забуваються. Такий вид навчання виступає важливою умовою при формуванні як пізнавальних, так і читацьких інтересів. Підвищує самостійність молодших школярів в освітньому процесі евристичне навчання. В контексті цього, варто згадати посібники для позакласного читання О. Савченко, в яких наявні завдання з елементами проблемного навчання – «будь дослідником», «пофантазуй», «прочитай та поміркуй»; О. Джежелея – «міркуй, відповідай»; Л. Йолкіної – «чи погоджуєшся ти?», «що спільного, що відмінного?»; О. Лабашук – «що на твою думку означають слова?» і т.ін.

Дистанційне навчання, яке було спровоковане коронавірусом, а нещодавно і повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію суверенної України, спонукає до більш активного пізнання і застосування мультимедіа-систем. Використання мультимедіа полегшує процес запам'ятовування матеріалу, уроки стають інформаційно та емоційно насиченими. Свого часу К. Ушинський, зазначав: «Педагог має подбати про те, щоб якомога більше органів чуття – око, вухо, голос, чуття мускульних рухів і навіть, якщо можливо, нюх і смак узяли участь в акті запам'ятовування.... За такого сприяння всіх органів в акті засвоєння ви переможете найлінівішу пам'ять» [100, с. 174].

Доречно звернути увагу на поняття як «читацька самостійність». Дослідниця Галина Ткачук дає таке визначення поняттю: «особистісна якість читача, яка характеризується позитивними мотивами читача, що спонукають його звертатися до окремих книжок системою знань умінь і навичок, які дають можливість з найменшою затратою сил і часу реалізувати свої потреби у читанні. Читацька самостійність виражається у тому, що читач відчуває внутрішню потребу і виявляє стійке вміння читати книжки за самостійним і усвідомленим вибором» [98].

Аналізуючи проблематику формування читацьких інтересів в учнів молодших класів проаналізуємо сутність поняття «читацька компетентність». Загальне тлумачення терміна полягає в оволодінні учнями сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які дають змогу їм відповідно до вікових можливостей самостійно працювати з інформацією. Дослідниця В. Мартиненко вважає, що читацька компетентність заключається в опрацюванні читачем текстів різних видів [50, с. 147]. О. Вашуленко дотримується думки, що читацька компетентність входить до складу основних компетентностей літературної галузі. Так, вона відзначає основні риси, які включає у себе читацька компетентність:

- 1) здатність сприймати художній текст та творчо опрацьовувати його залежно від вікових та пізнавальних можливостей, оцінювати твір на основі власних почуттів;

- 2) уміння заглиблюватися у переживання героїв;
- 3) вміння самостійно і продуктивно працювати з книжкою, різними джерелами друкованої продукції,
- 4) орієнтуватися у світі книжок для знаходження необхідної інформації і задоволення власних пізнавальних процесів [11, с. 202-206].

Нова українська школа виокремлює такі компоненти читацької компетентності:

- 1) особистісно-творчий;
- 2) діяльнісний;
- 3) ціннісний;
- 4) комунікативний;
- 5) когнітивний.

На наш погляд, важливим у процесі становлення читацької компетентності є той факт, що дитина може відповісти на питання «навіщо читати?», «що читати?», «про що читати?». Свого роду, відповіді на ці питання сприятимуть формуванню читацького інтересу, коли дитина задовольняє певну сферу своєї зацікавленості.

Під терміном «читацька культура» розуміємо сформованість читацьких умінь і навичок, серед яких виокремлюємо потребу у читанні книг, інтерес до процесу читання; сприйняття творів різних жанрів; уміння оцінки й інтерпретації; початкові бібліографічні знання; мовленнєві уміння. Вчителька вищої категорії В. Балюк характеризує читацьку культуру, зауважує, що вона «полягає в інтелектуальному та моральному розвитку особистості, сприяє удосконаленню читацьких здібностей, створює умови для формування навичок продуктивного читання та критичного ставлення до художніх творів» [3, с. 59]. Г. Білавич, Т. Близнюк вважають, що читацька культура залежить від сформованості читацької компетентності; знання дітьми оточуючих книжок, уміння читати, розуміти прочитане; уміння вчителя орієнтуватися у світі популярних дитячих книг [5].

Таким чином, проаналізований категоріальний апарат дає змогу ширше поглянути на порушувану нами проблему формування читацького інтересу, охарактеризувати характерні особливості, розкрити їх роль та сутність.

1.3. Позакласне читання як засіб формування читацьких інтересів

Важливим засобом у формуванні читацьких інтересів виступають уроки позакласного читання, що відповідно до Типової освітньої програми є логічним продовженням навчальної дисципліни «Українська мова» для 1-2 класів та «Українська мова. Літературне читання» для 3-4 класів. Такі уроки охоплюють літературне читання, роботу з дитячою книгою.

Відповідно до Типової освітньої програми під редакцією О. Савченко, у третьому класі для позакласного читання відводиться один урок на два тижні. Розрахунок здійснюється відповідно до навантаження. Зокрема, 7 годин розподіляється порівну на «Українську мову» та «Літературне читання» тобто по 3,5 години [92]. На тиждень відводиться по три уроки кожному з предметів. Залишок в одну годину рівномірно на одному тижні присвячують мовним аспектам, на іншому – читацьким, тобто позакласне читання. Така аналогія присутня і в Типовій програмі першого циклу початкової освіти – перші-другі класи [91].

Уроки читання і в тому числі позакласного читання, ініціюють з метою реалізації змістовної лінії вказаної вище освітньої програми – «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою», яка передбачає:

- 1) формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т.ін.);
- 2) прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат;

3) прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки;

4) умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Типова освітня програма включає в себе також змістовну лінію «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти», яка на наш погляд, також знаходить своє відображення на уроках позакласного читання та передбачає:

1) розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності;

2) участь в інсценізаціях, дослідницьких проектах;

3) складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.

Звернемо увагу і на Типову освітню програму за редакцією Р. Шияна. Відповідно до неї, для перших-других класів на вивчення інтегрованого курсу «Українська мова» відводиться по 5 годин на тиждень. Змістова лінія «Читаємо» спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного [93]. Аналогічну інформацію спостерігаємо і в Типовій освітній програмі для третіх-четвертих класів [94]. Приміром, Р. Шиян не виокремлює «Літературне читання» в окремий навчальний предмет.

Таким чином, завдання позакласного читання складне – виховати любов до книги, виробити позитивне ставлення до читання з власної ініціативи тим самим, розширити знання молодших школярів, стимулювати їх інтереси. Адже, як писав В. Сухомлинський: «ті школярі – які нічого, крім підручників, не читають, дуже поверхово оволодівають знаннями» [87].

Доктор педагогічних наук Таміла Яценко вважає, що читацькі інтереси розвиваються та удосконалюються протягом життя людини, але основою їхнього ефективного формування виступають саме уроки літератури [109] і безсумнівно,

позакласного читання. На наше глибоке переконання, вони не мають бути одноманітними, створеними за шаблоном. Концепція нової української школи полягає у створенні такого осередку, котре буде стимулювати дитину навчатися, критично мислити, мати власну точку зору та сміливо її відстоювати.

Уроки позакласного читання в початковій ланці освіти мають формувати основи читацької самостійності молодших школярів. Валентина Трунова зважаючи на свій педагогічний досвід переконана, що «чим раніше відбудеться перша зустріч дитини з художньою книгою, тим міцніша є надія на те, що можна виховати вдумливого читача, який за 3-4 роки навчання в школі має виробити свій смак, свій читацький інтерес» [97].

Методистка Т. Качак виокремлює декілька етапів у роботі з книгою (початковий, основний, підсумковий). Приміром, на початковому етапі у другому класі, завданням уроків позакласного читання є пробудження інтересу дитини до книги та самостійного читання книжок. В контексті цього, слушною є думка дослідниці І. Погрібної, яка зауважує, що «якщо початковий етап введення маленької людини в читацьку культуру буде своєчасним і успішним, значно скоротиться кількість юнаків і дівчат, не здатних або які не бажають прилучитися до духовного досвіду людства» [75, с. 28].

Основний етап (третій клас), де завданням вчителя та уроків позакласного читання є створення таких ситуацій, які сприятимуть формуванню потреби самостійно добирати та читати доступні дитячі книжки.

Підсумковий етап, тобто четвертий клас, має бути спрямований на підтримку всього вище сказаного. Використовувати, удосконалювати навичку та потребу у самостійності, свідомості вибору книги та роботи з нею. Тим самим розширювати кругозір, поглиблювати читацькі вміння; формувати правильну читацьку діяльність та самостійність [33].

Інший підхід помічаємо у методичному poradniku щодо проведення уроків позакласного читання. Приміром, перший клас – підготовчий етап другий клас – початковий, треті-четверті класи – основний. Відповідно до нашого досвіду, вважаємо, що такий підхід є більш логічним та виправданим у

практичній площині. Отже, більш детально проаналізуємо його. На першому етапі, відбувається знайомство з книгою, елементарними правилами роботи з книгою, молодші школярі вчать сприймати текст на слух, здійснюють елементарні судження. На другому етапі в учнів починає формуватися читацький кругозір, можуть розрізняти твори за жанровими ознаками, роблять записи про прочитане, обговорюють та виражають власні судження (про добро чи зло, хто позитивний герой, хто негативний). Основний – третій етап, учні вже володіють технікою читання, виражають позитивне ставлення до книги та процесу читання. Саме на цьому етапі читання виступає не лише як складова освітнього процесу, а й для власного задоволення. Як можемо помітити з аналізу двох підходів, їхні внутрішні характеристики суттєво не відрізняються одна від одної.

За своєю суттю позакласне читання має ряд особливостей у порівнянні зі звичайним уроком. В першу чергу, дає свободу у виборі для читання. Аналіз навчальних посібників демонструє тематичне різноманіття, поєднання творів різних жанрів. Це вірші, оповідання українських та зарубіжних письменників, український фольклор, народна мудрість, що має прояв у прислів'ях та приказках і т.д.

До прикладу, можна згадати новинку сучасного книговидавництва «Живі письменники. Батькам» – це проєкт громадської організації «Смарт освіта» та Українського інституту книги. Вони будуть цікаві як тим, хто лише починає читати, так і активним читачам. Посібник вміщує описи 50-ти книжок сучасних українських письменників, які написані на важливу та актуальну для дітей 6-10 років тему; різні запитання для проведення бесід з дітьми. Цікавою видається думка фахівчині з дитячого читання Т. Стус, яка вважає, що «українським школярам, перегодованим неапетитною, малостравною «класикою», сьогодні потрібно не просто «захоплювати читання». Вкрай важливо запропонувати їм тексти про актуальний для них світ, важливі для їхнього віку виклики та корисні інструменти в тому числі для самопізнання, психологічної стійкості та формування національної ідентичності. ... надійними помічниками стануть твори сучасної вітчизняної літератури. Твори не про страждання та плачі

історичної давнини, а про однолітків, про знайомі дитині ситуації, міста та місця – від освічених творчих людей, які живуть у тому ж світі, що й вони» [76]. Такої ж думки дотримується й український письменник Р. Семків: «реалії життя українців у 19 столітті їх (дітей – К.К.) не захоплюють – ті події зовсім не накладаються на дійсність сучасних дітей» [63]. Ми підтримуємо думку фахівців та вважаємо, що в умовах сьогодення варто пропонувати твори які підходять досвіду дитини.

Вважаємо, що уроки позакласного читання не лише розвивають індивідуальні інтереси молодших школярів, але й за своєю суттю мають на меті навчити їх вибирати книжку, складати уявлення про її тематику, зміст, призначення; навчають удосконалювати мовлення, техніку читання.

На сьогодні, завдяки діяльності методистів, вчителів, маємо широкий діапазон у виборі посібників для позакласного читання. До прикладу, посібники «Позакласне читання. Робота з дитячою книжкою», авторства Л. Йолкіної, О. Савченко та Р. Шияна «Книжкова країна», Н. Гордієнко «Позакласне читання», Н. Курганової «Позакласне читання», Н. Будни «Позакласне читання» укладені відповідно до Типової освітньої програми. Цікавинкою до них є щоденник читача, де молодший школяр має змогу записувати власні враження від прочитаного.

В хрестоматіях «НУШ Читаємо в класі та вдома. Хрестоматія для позакласного читання» (від 1 до 4 класів), авторства О. Джежелей, А. Ємець, О. Коваленко вміщено різноманітного роду твори, котрі логічно поділені на змістовні блоки. Відзначимо, що вдалою є ідея включення у такі посібники практичної складової, різні за складністю запитання і завдання для міркування, що тим самим сприяють формуванню в учнів інтересу до книги.

Методисти та вчителі схвально відгукуються про посібник Н. Гордієнко «Позакласне читання», де авторка вміщує так звані сторінки для допитливих. Примітно вирізняються посібники для позакласного читання авторства Н. Курганової «Мій друг Питайко» для перших-четвертих класів. Посібник містить твори, запропоновані програмою в початковій школі. Різножанрові

твори, мотивуючі завдання, сприяють не лише задоволенню пізнавальних потреб, а й формуванню читацьких інтересів. Крім цього, в опануванні матеріалу молодшим школярам на поміч йде уведений інтерактивний герой, який допомагає розвивати навички читання, аналізувати прочитаний текст, заохочує до навчання. Тож, опрацьовуючи матеріали цих та інших підручників, учні мають змогу розширювати свої вподобання і звертатися до певного жанру самостійно.

Завдяки таким урокам виробляється потреба у читанні. Дитина не лише читає задля того аби підготуватися до уроку, у неї поступово формується необхідність у читанні, пошуку відповіді на питання і тим самим, спрямованості учнів на повноцінну та продуктивну самостійну роботу. Тут вже суттєвою буде різниця між «треба» і «хочу» читати. У контексті вище сказаного цікавою є думка В. Сухомлинського: «Книжка повинна стати для кожного вихованця – другом, наставником і мудрим учителем. Я бачив важливе виховне завдання в тому, щоб кожний хлопчик, кожна дівчинка, кінчаючи початкову школу, прагнули залишитися наодинці з книжкою, прагнули до роздумів і міркувань...» [87].

Уроки позакласного читання відкидають буденну одноманітність у порівнянні з класичним уроком. Вчитель може практикувати різні форми навчання – літературні ранки, аукціони, конференції, літературні подорожі (Сторінками улюблених книг), вікторини («Що? Де? Коли?»), бесіди, урок-казка, урок-інсценізація, урок-експедиція, тощо. Тобто навчання має активізувати пізнавальну діяльність школярів, а не зводитися до викладу готових істин.

Цікавим і неординарним для учнів молодших класів будуть організовані зустрічі з сучасними письменниками. Шкільна бібліотека може стати організатором таких подій. Адже не дарма бібліотеки нової української школи виступають не лише місцем для навчання, але й простором натхнення. На думку Л. Баліки, «значимість цього соціального інституту незаперечна, шкільна бібліотека, особливо для дітей молодшого шкільного віку, може стати провідником у світ книги, у світ читання» [2, с. 228]. Приміром, бібліотеки шкіл

де є укриття можуть ініціювати проведення «Днів книги», де буде представлена різножанрова тематика. На наш погляд, це стимулюватиме пізнавальний інтерес учнів, заохочуватиме їх до освоєння нового. Крім того, такі заходи сприяють формуванню уміння самостійно працювати з книгою, користуватися бібліографією, змістом, визначати суть книги за заголовком, бережного ставлення до неї.

Цілком логічно проводити інтегровані уроки. Наприклад, поєднуючи позакласне читання та образотворче мистецтво. Учень може зобразити головного героя чи того хто викликав симпатію/антипатію на папері, за допомогою пластиліну та інших способів; презентувати результати своєї праці на уроці, поділитися власними міркуваннями, враженнями, зробити висновки.

На підсумковому уроці позакласного читання можна організувати усний звіт щодо прочитаних книг. Таким чином, кожна дитина продемонструє свої читацькі інтереси, вміння роботи з книгою.

В контексті вище зазначеного зауважимо, наші спостереження приводять до висновку, що такі «нешаблонні уроки» знімають ярлики з дітей, адже кожен, може проявити себе з невідомої раніше сторони. Таким чином поглиблюється інтерес до навчання та читання, підвищується мотивація учнів, розвивається творче мислення.

Читання різноманітних творів є одним із шляхів формування морально-етичних цінностей у підростаючого покоління. Приміром, під час основного курсу та позакласного читання у молодших школярів виховуються любов до родини, Батьківщини, моральних уявлень про чесність, совість, відповідальність, наполегливість, дружбу, гідність.

В умовах реалій сьогодення, батьки разом з вчителями роблять усе для того, аби в умовах жорстокого світу виховати порядну, добру, чуйну людину. Безперечно, важливим у цьому є наслідування оточуючого середовища, але не менш вагоме місце займає і література. На прикладі героїв творів діти мають можливість формувати загальнолюдські цінності. Засвоєння молодшими

школярами морально-етичних цінностей можливе завдяки художнім творам котрі вміщені у посібниках для позакласного читання перших-четвертих класів.

В хрестоматії «НУШ Читаємо в класі та вдома. 3 клас. Хрестоматія для позакласного читання», авторства О. Джежелей, А. Ємець, О. Коваленко вміщено твори, які спонукають дітей розмірковувати що добре, а що погано, які вчинки є гідними людини, а які ні. Приміром у творі В. Карасьова «Ябеда-Біда» [27, с. 16-19] автор демонструє ті риси характеру одного з героїв (егоїзм, доноси), які мають негативне забарвлення, а тому не є прикладом для наслідування. Грицько Бойко у вірші «Викрутився» звертає увагу на прогули хлопчика, який постійно вигадує різні ситуації і тим самим виправдовує свої вчинки [27, с. 22]. У вірші «Тайна», авторства української поетеси М. Пригари, звернено увагу на негативну рису – балакучість головної героїні, яка розказує свої секрети усім подружкам, про які в результаті знають усі [27, с. 24-25]. Звичайно, бути комунікабельним та дружелюбним це добре, але варто розуміти, що можна вносити на загальне, а що ні. Сьогодні як ніколи актуальна проблема плагіату, що має вияв у різних формах. Тому навіть у хрестоматіях з позакласного читання присутні твори, що мають навчити учнів ще з юного віку не привласнювати собі чужу думку, не списувати і т.ін. (І. Кульська «Звідки двійки?») [27, с. 27-28]. Тож, така література ще раз підкреслює важливість порушення морально-етичних норм кожного.

Знання, що здобуваються кожним учнем завдяки позакласному читанню формують всебічно розвинену особистість, яка прагне розвиватися, самовдосконалюватися, пізнавати світ. У дітей, які читають закладаються основи світогляду, в подальшому вони вдало генерують нові ідеї, прагнуть утілювати їх у життя; здатні змінювати навколишній світ; набагато легше налагоджують комунікацію з іншими людьми; зважаючи на реалії сьогодення, коли поширення фейків набуває глобальних масштабів – аналізують та критично мислять.

Робимо висновок, що позакласне читання в навчальному процесі є важливим засобом для формування читацьких інтересів, творчого, інтелектуального, морально-етичного розвитку молодших школярів. У процесі

евристичної роботи нами було виокремлено характерні особливості позакласного читання, здійснена їх характеристика, надано конкретні приклади, конкретизовано їх переваги.

Таким чином, комплексно проаналізувавши теоретичні засади формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання приходимо до висновку, що це складний процес, який потребує кропіткої роботи, якісного як методичного, так і технічного забезпечення.

Характеристика літературного доробку з досліджуваного нами питання дає підстави стверджувати, що проблема актуальна. Педагоги, методисти, культурні діячі замислювалися над проблемами дитячого читання, формування інтересу та способів його покращення. У той же час відмічаємо, що останні декілька десятиліть головна увага дослідників сфокусована на проблемах згасання інтересу до читання молодших школярів. Головна причина пов'язана зі зростанням впливу всемережжя, гаджетів, комп'ютерних ігор і т.ін. Молодші школярі розглядають читання, як другорядний процес у проведенні вільного часу. Тож, наукові розвідки мали на меті виокремити методи, форми та прийоми, які доречно застосовувати на уроках читання та роботі з дитячою книгою для формування читацьких інтересів. Значущість цієї проблеми демонструє той факт, що воно має своє відображення у ряді статей публіцистичного характеру; проведенні конференцій, активізації просвітницьких суспільних заходів.

У кваліфікаційній роботі було розглянуто взаємопов'язані дефініції. Визначено основні підходи науковців до даних термінів, охарактеризовано їх характерні особливості, розкрита роль та сутність в контексті формування читацьких інтересів. При аналізі позакласного читання було акцентовано увагу на його особливостях (свободі вибору; різноманітності у проведенні і т.д.). Опрацьовано Типову освітню програму, визначено місце позакласного читання у навчальному процесі.

Отже, аналіз теоретичних засад дає можливість перейти до дослідно-експериментальної частини у наступному розділі нашої кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

2.1. Стан сформованості у молодших школярів читацьких інтересів

Важливість читання не викликає сумнівів. Але в умовах сьогодення ми стикаємося з так званою кризою читання. Процес читання, який ще нещодавно був елементом вдалого проведення часу, сьогодні сприймається молодим поколінням, як щось нудне, нецікаве та примусове.

Питання стану сформованості у молодших школярів читацьких інтересів набуває все більшого розповсюдження у суспільстві. В ході проведення дослідження у школі, ми здійснили спробу визначити реальну ситуацію порушеної нами у кваліфікаційні роботі проблеми.

Аналіз педагогічної літератури, матеріалів проведених конференцій та суспільних заходів, опрацьованих нами в ході дослідження, демонструють той факт, що з кожним роком у школярів згасає інтерес до читання. Якщо у першому, другому класі діти з захватом говорять про книги, розглядають, читають їх, то згодом, ситуація погіршується. Чому? Пов'язують цей факт з тим, що у процесі навчання у дитини несвідомо формується ряд стереотипів. До прикладу, читання передбачає не розвагу, відпочинок, розслаблення, а працю, певну напругу; у інших бракує на це часу – домашні завдання, гуртки та інші різновиди проведення дозвілля відсувають книгу на другий план.

Беручи до уваги сказане вище, вважаємо за необхідне на дослідити цільові орієнтири щодо процесу сформованості читацьких інтересів молодших школярів в освітньому процесі Нової української школи.

На першому етапі дослідно-експериментальної роботи (2023-2024 н.р.) нами було окреслено проблему дослідження; охарактеризовано історичний

контекст вивченого питання, проаналізовано психолого-педагогічну, методичну літературу; сформульовано мету, завдання дослідження та гіпотезу.

На другому етапі відбулося збирання даних щодо дослідження формування читацьких інтересів молодших школярів на уроках позакласного читання та підготовка отриманих результатів до обробки.

Далі відбувся аналіз одержаних результатів, здійснена їх інтерпретація. На основі отриманих даних було надано певні рекомендації щодо поліпшення досліджуваного питання.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі приватного закладу загальної середньої освіти І ступеня «Академія сучасної освіти» з поглибленим вивченням іноземних мов міста Києва. До опитувань долучилось 50 молодших школярів 3-го класу.

Основними методами дослідження стану сформованості читацьких інтересів в освітньому процесі Нової української школи були спостереження, опитування, анкетування.

Для ефективності проведеного дослідження розроблено анкету з метою опитування молодших школярів, що мали на меті з'ясувати ставлення до процесу читання; рівень читання книг, серед різних дозвіллевих практик; виокремити жанрове розмаїття творів; визначити та охарактеризувати мету читання; рівень відвідуваності бібліотек, книжкових крамниць.

Опитування відбувалося дистанційно, молодші школярі мали заповнити гугл-форму (додаток Г).

Анкета містила такі питання:

1. Чи подобається тобі читати книги?
2. Про що тобі подобається читати?
3. Чи є у тебе улюблена книжка? Хто її автор? Яка її назва?
4. Чи хочеш прочитати ще одну книгу цього автора?
5. Як часто ти читаєш книги?
6. Чи все ти розумієш з прочитаного тексту?
7. З якою метою ти читаєш книги?

8. Чому тебе вчать книги?
9. Чи є у тебе домашня бібліотека?
10. Де ти береш книги?
11. Хто допомагає тобі у виборі книги?
12. На що треба звертати увагу, добираючи потрібну книжку?
13. Як ти проводиш вільний час?
14. Чи подобаються тобі уроки позакласного читання?
15. Чи хотів би ти, щоб уроки позакласного читання були різноманітними?

Результати проведеної діагностики стану сформованості у молодших школярів читацьких інтересів в освітньому процесі Нової української школи знайшли відображення у наступному підрозділі кваліфікаційної роботи.

2.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Результати проведеного нами експерименту є важливими для усвідомлення складності ситуації та пошуку альтернатив у покращенні даної проблеми.

Щодо ставлення молодших школярів до процесу читання, виявили наступне: «люблять читати» 45 % учнів, «читають час від часу» 25 %, не схильні до читання 23%. (рис. 2.1). Враховуючи кількість опитаних учнів показник у 23%, на наш погляд, є тривожним. Адже читання на пряму пов'язано з розвитком дитини, його вміннями правильно будувати речення, підбирати слова, комунікувати. Крім того, показник у 12 % дітей, які сприймають читання нудним дає підстави шукати витоки з сім'ї та освітнього процесу безпосередньо. Але в той же час не можна відкидати і той факт, що у дитини є захоплення та інтереси

в іншій сфері (малювання, спорт і т.д.). На наш погляд, з'ясування цього аспекту може стати у подальшому об'єктом наукових розвідок.

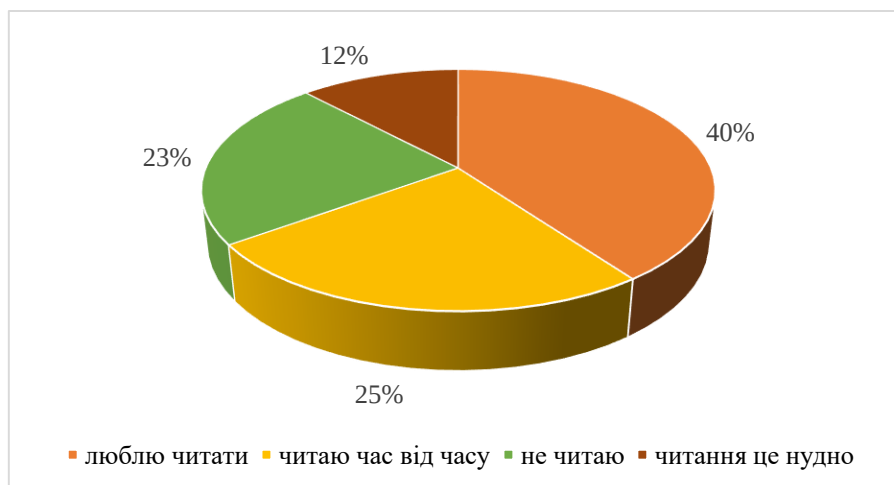

Рисунок 2.1. Ставлення до читання молодших школярів

Дослідження дає можливість визначити пріоритетні тематико-жанрові читацькі вподобання молодших школярів. Вони включають в себе категорії – «про пригоди» 49%, «казки» 30%, «про героїв» 10%, «про тварин» 6%, «техніку» 3%, «вірші» 1% (рис. 2.2). Як бачимо, молодші школярі в переважній більшості читають літературу, яка захоплює надзвичайними подіями. У той же час помічаємо, що поезія не надто приваблює молодших школярів.

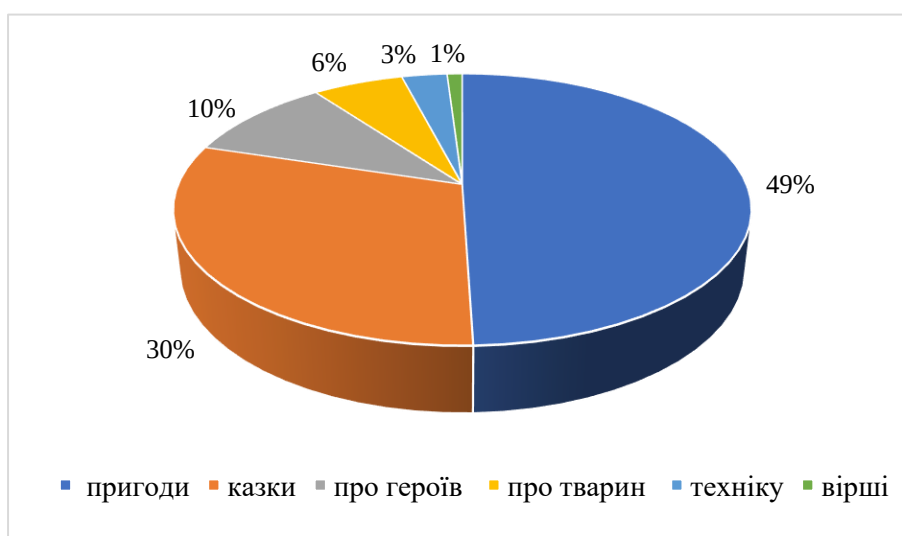

Рисунок 2.2. Пріоритетні тематико-жанрові читацькі вподобання молодших школярів

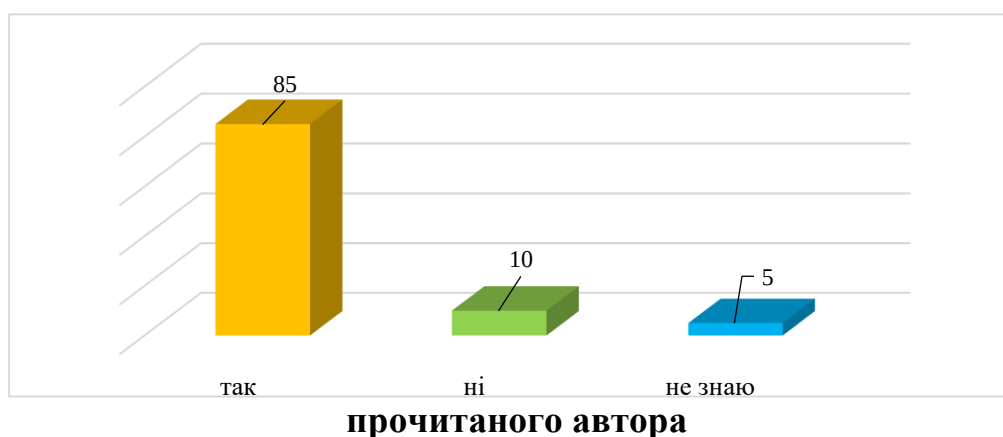
Аналізуючи результати анкетування, які були представлені у вигляді відкритого питання, а саме яка книга є улюбленою, були отримані такі відповіді: Р. Дал «Чарлі і шоколадна фабрика»; Д. Роулінг «Гаррі Поттер»; М. Раян «Гулівер повертається»; Е. Карузо «Мій смердючий монстрик»; К. ДіКамілло «Пригоди свинки Мерсі»; Р. Кіплінг «Як кіт блукав, де заманеться»; Л. Керролл «Аліса в дивокраї»; В. Нестайко «Тореадори з Васюківки»; В. Кохан «Країна неслухняних дітей»; М. Чумарна «Прибулець із Сатурна»; О. Лобода «Звичайні пригоди хлопчика Захара»; Ю. Чаповецький «Веселі пригоди Мицика і Кицика (Моє перше читання)»; Є. Білоусов «Тарасове перо: Повість-казка про дитинство та юність Т. Шевченка»; З. Живка «Пес Патрон. Маленька історія про велику мрію».

Приємно вирізняється той факт, що серед дітей є попит на науково-художню літературу. Деякі діти серед улюблених книг називають і енциклопедичні видання («Про все на світі. Відповіді чомучкам»; «Космос (енциклопедія для дітей)»; «Велика книга зірок і планет»; «Енциклопедія маленької принцеси»). На сьогодні такий формат книг постійно удосконалюється, автори додають інтерактивну складову, наліпки, достатню кількість інфографіки. Незвична подача матеріалу завжди приваблює школярів, відкриває їм нове та незвичне, збагачує знання.

Окрім вище зазначено, робимо висновок, що молодші школярі виявляють інтерес до творів як зарубіжних, так і вітчизняних письменників. Як бачимо, певний відсоток дітей цікавиться тематикою літератури «про героїв». Повномасштабне вторгнення, воєнні дії на території України безумовно підвищують інтерес школярів до героїко-патріотичної літератури. До слова, на сьогодні можна ознайомитися зі спеціальним посібником «Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир». Він був розроблений командою фахівчинь «БараБука», НЦ «Мала академія наук України» та експертів-освітян і психологів ГО «Смарт освіта». У ньому вміщено ряд порад щодо роз'яснення складних тем, і зокрема, чому не варто замовчувати тему війни під час розмов із дітьми.

Також, було запропоновано відповісти на питання, чи хотіли б учні прочитати іншу книгу того ж самого автора. Більшість опитаних ствердно відповіли на питання (рис. 2.3). В свою чергу це символізує певну зацікавленість процесом читання та симпатії до автора, яка проявляється у манері письма автора, подачі матеріалу, використанні різноманітних ілюстрацій (до слова, при виборі книги велику роль відіграє навіть обкладинка).

Рисунок 2.3. Прагнення молодших школярів звернутися до книг

У процесі вивчення читацьких інтересів молодших школярів не менш важливим є розуміння того, як часто вони беруть у руки книгу? Опитування продемонструвало тенденцію стабільно читати 1-3 рази на місяць. Так вчиняють 48% опитаних (рис. 2.4). До категорії щоденних читайок відноситься 25% молодших школярів. Викликає занепокоєння відсоток у 7% дітей, які читають рідше одного разу на тиждень.

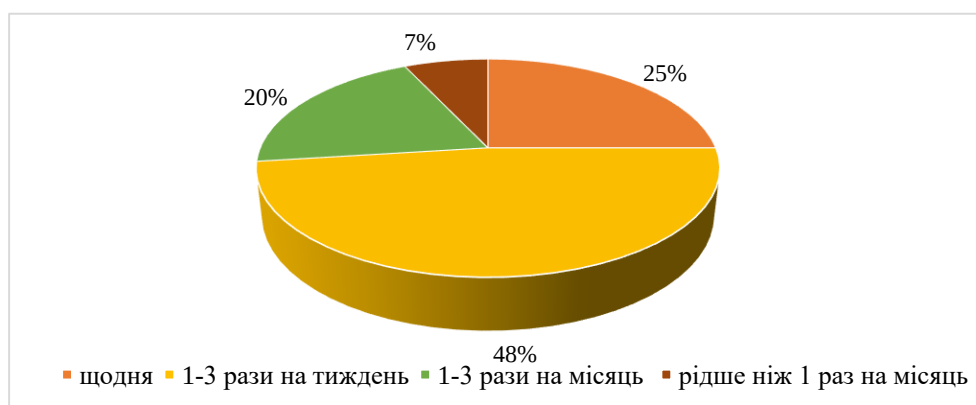

Рисунок 2.4. Періодичність читання молодших школярів

У процесі роботи з молодшими школярами нам було цікаво дізнатися, яку мету вони вбачають у читанні. Відповідно до результатів, 30% учнів відповіли, що читають, адже їм цікаво, можливість гарно провести час. Бентежить показник у 40%, де учні відповіли, що читають під примусом батьків. До слова, всеукраїнські соціологічні опитування, які були ініційовані Українським інститутом книги у 2020 та 2023 р. демонструють таку ж тенденцію. 20% учнів вбачають у читанні прагматичний характер. 10% наслідують друзів (рис. 2.5).

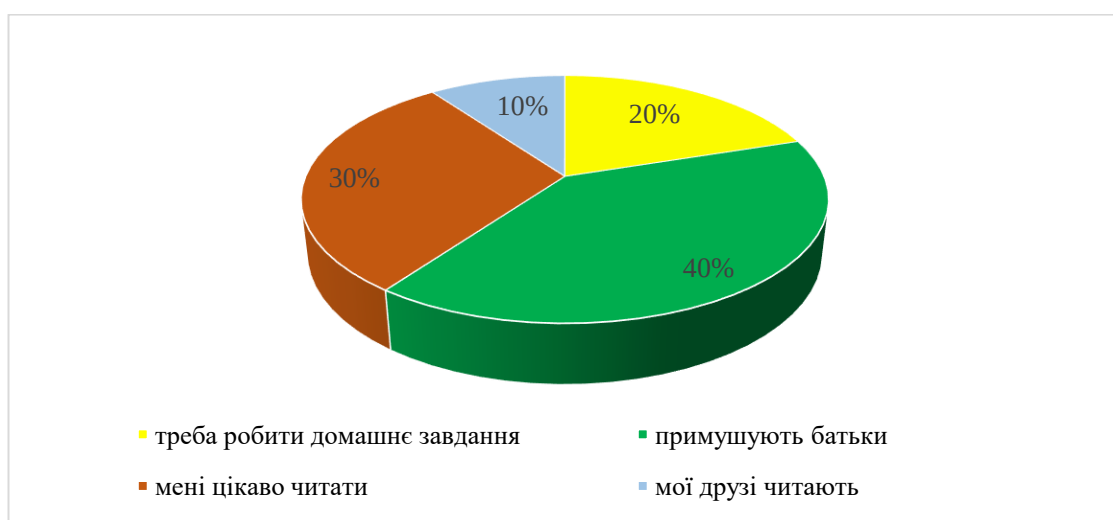

Рисунок 2.5. Мета читання молодших школярів

Не менш важливим завданням у контексті досліджуваної проблеми виступає з'ясування того, як у процесі читання молодші школярі збагачуються духовно. Адже морально-етичні категорії завжди присутні у творі. Так, на думку опитаних учнів вони вчаться бути добрими, ділитися з тими, хто цього потребує, чемним, завжди допомагати та не ображати інших, поваги до старших (рис. 2.6).

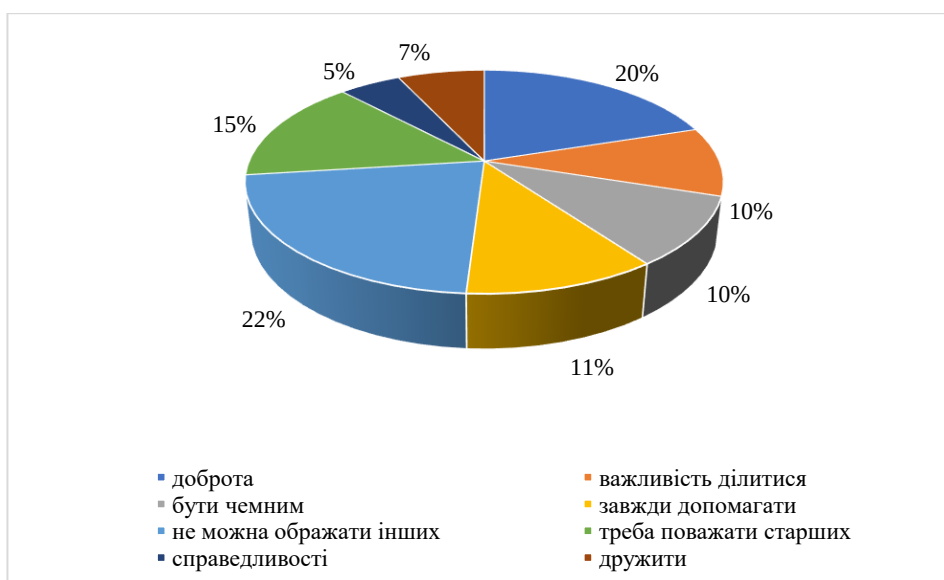

Рисунок 2.6. Морально-етичні цінності молодших школярів, які вони формують у процесі читання

Інколи молодші школярі не виявляють бажання читати називаючи це нудним заняттям. Хоча маємо розуміти, що проблема криється не у лінькуватості учнів, а у тому, що деякі слова чи словосполучення є для них незрозумілими, незбагненними у силу їх маленького життєвого досвіду. До прикладу, на питання «Чи все ти розумієш з прочитаного тексту?» 40% від опитаних дали ствердну відповідь. Сукупність інших відповідей у 60% (25% частково розумію, 35% питаю у вчительки/уточнюю у мамі) говорить про те, що учням важко повноцінно сприймати та осмислювати текст, тому і маємо в результаті такі показники небажання читати (рис. 2.7). Як показує дослідження, причини криються глибше. Як вийти з ситуації? Варто вести словник незрозумілих слів, зупинятися на певних відрізках тексту, характеризувати, пояснювати, звертатися до досвіду і тим самим демонструвати, що нерозуміння певних слів є нормальним процесом який можна надолужити.

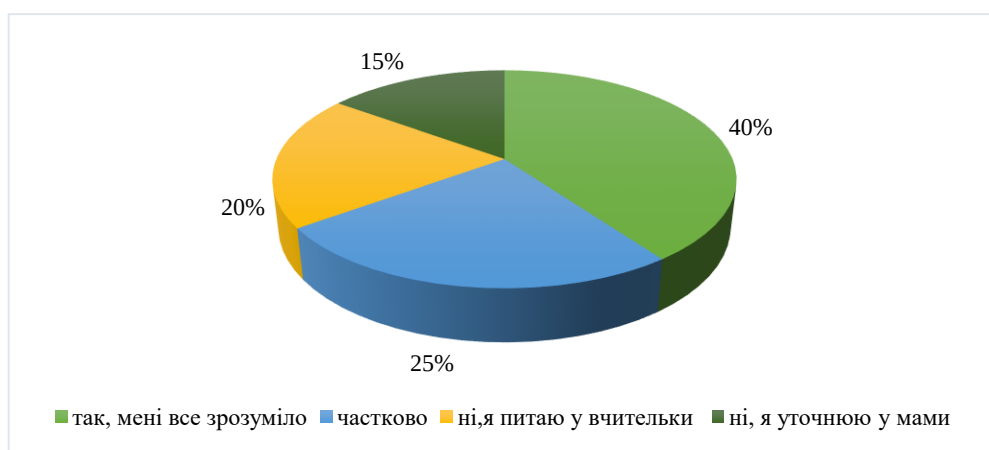

Рисунок 2.7. Рівень розуміння молодшими школярами прочитаного тексту

Аналіз теоретичної частини нашої кваліфікаційної роботи показав, що становленні читацьких інтересів важливу роль відіграє бібліотека, зокрема домашня. Дитина наче «губка» впитує та наслідує те, що бачить у навколишньому середовищі. Тож цікаво було проаналізувати відповіді учнів, щодо згаданої складової. Отже, зважаючи на те, що деякі діти несхвально відгукуються про процес читання, все ж 95% вказали, що у них наявна домашня бібліотека, 5% надали негативну відповідь (рис. 2.8).

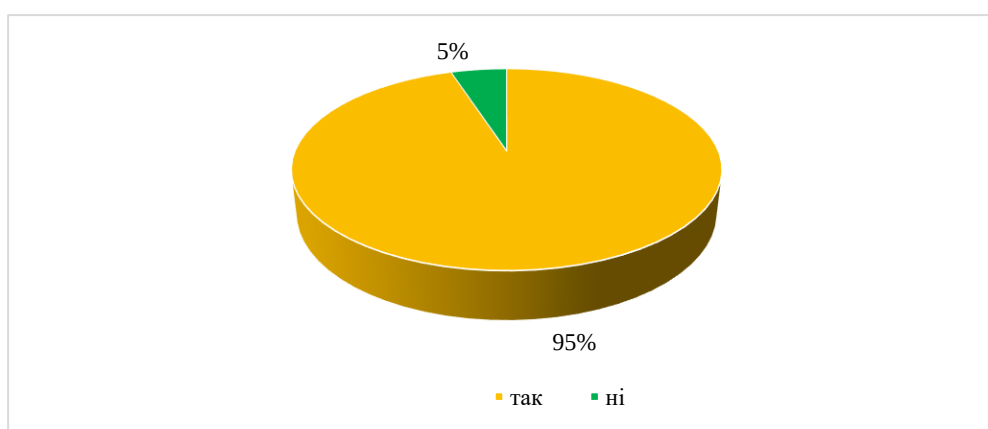

Рисунок 2.8. Наявність домашньої бібліотеки у молодших школярів

Наступне питання певним чином взаємопов'язане з попереднім. 41% молодших школярів користується наповненістю власної домашньої бібліотеки, а це є свідченням того, що читацька культура сім'ї розвинена. 29% зазначило, що книги вони отримують завдяки покупкам з батьками. Незначний відсоток

отримує книги в якості подарунку. Як бачимо, відвідуваність шкільної бібліотек має несприятливі показники у 2 % (рис. 2.9). Зрозуміло, що головною причиною цього є сучасне дистанційне навчання більшості шкіл спровоковане як коронавірусною інфекцією, такі і повномасштабним вторгненням з лютого 2022 р.

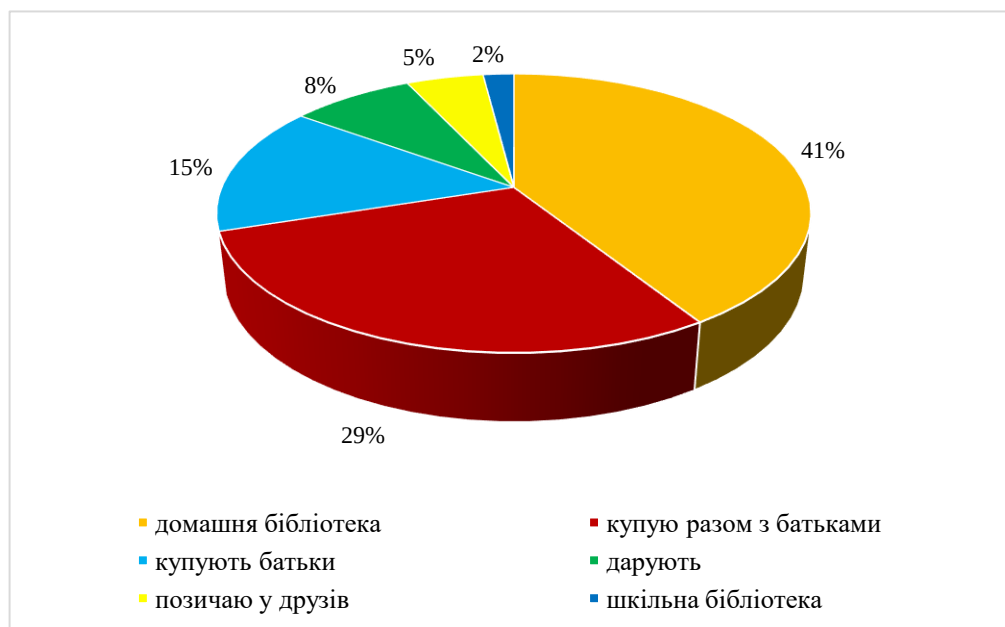

Рисунок 2.9. Джерела отримання книг молодшими школярами

Окрім вище зазначеного, ми вирішили з'ясувати хто саме дає підказки молодшому школяру щодо прочитання тієї чи іншої книги. Цікаво, що 32% опитаних дітей самостійно обирають книги. Дослухаються до думки вчительки 26%, а до пропозицій батьків 25%. На вибір книг впливають рекомендації родичів та друзів дитини, що засвідчують результати діаграми (рис. 2.10).

Також, ми поцікавилися в учнів, на що потрібно звертати увагу, добираючи книгу за інтересом. На їх думку, важливе значення мають ілюстрації – 52%; обкладинка – 28%; кількість сторінок – 13%; 7% відсотків дітей звертають увагу і на мову видання (рис. 2.11).

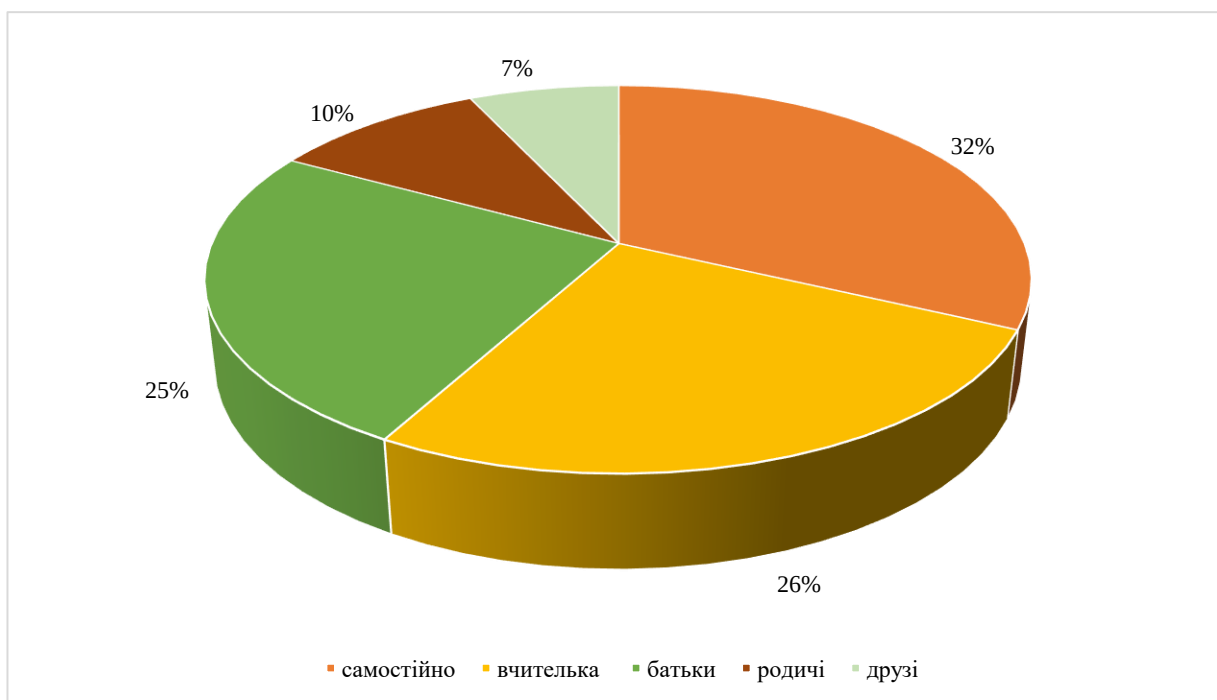

Рисунок 2.10. Рекомендації щодо вибору книги

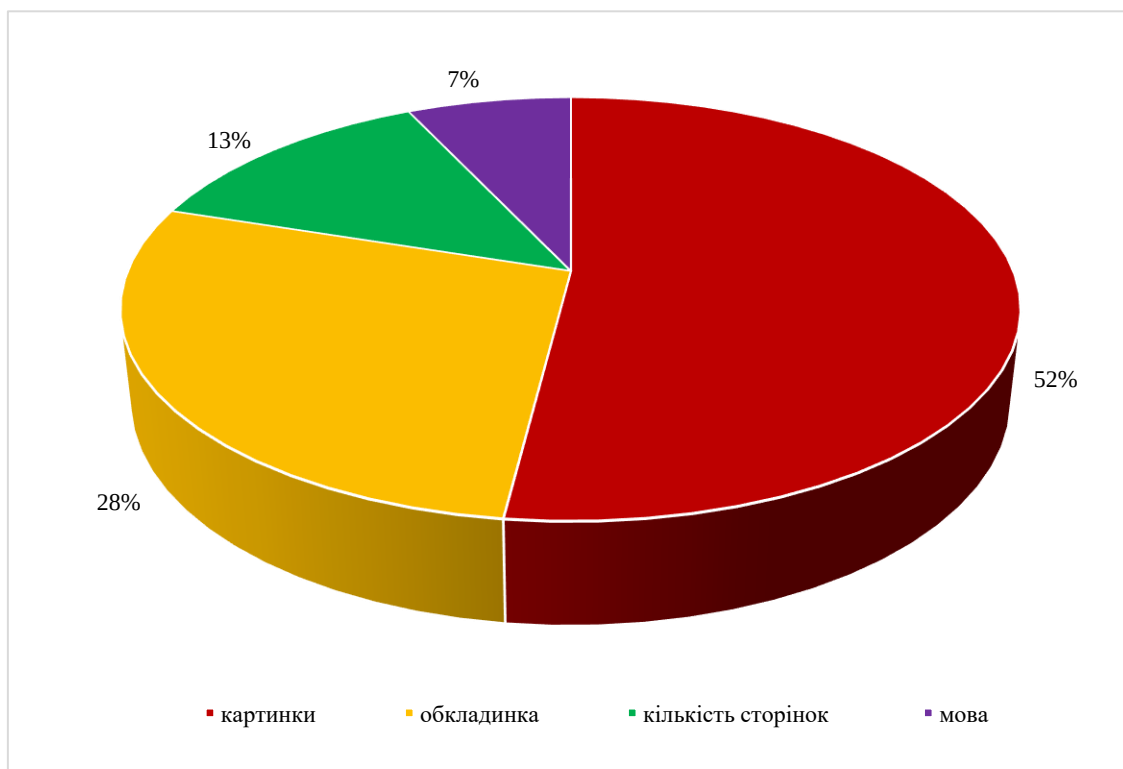

Рисунок 2.11. Елементи, на які молодші школярі звертають увагу при виборі книги

Питання щодо організації дозвілля дають можливість переконатися, що час проведений з книгою поступається іншим видам розваг – гра в комп’ютерні ігри, перегляд соціальних мереж та телевізійних програм, займатися творчістю, прогулянки з друзями, катання на велосипеді (рис. 2.12). Зауважимо, що результати всеукраїнських соціологічних досліджень 2020 р., 2023 р. теж демонструють тенденцію дозвіллевих практик дітей не на користь книги. Окрім того, результати нашого дослідження піднімають питання соціалізації дітей, їх комунікативних навичок. Як бачимо, ігри та всемережжя забирають більшу увагу учнів, аніж прогулянки з друзями.

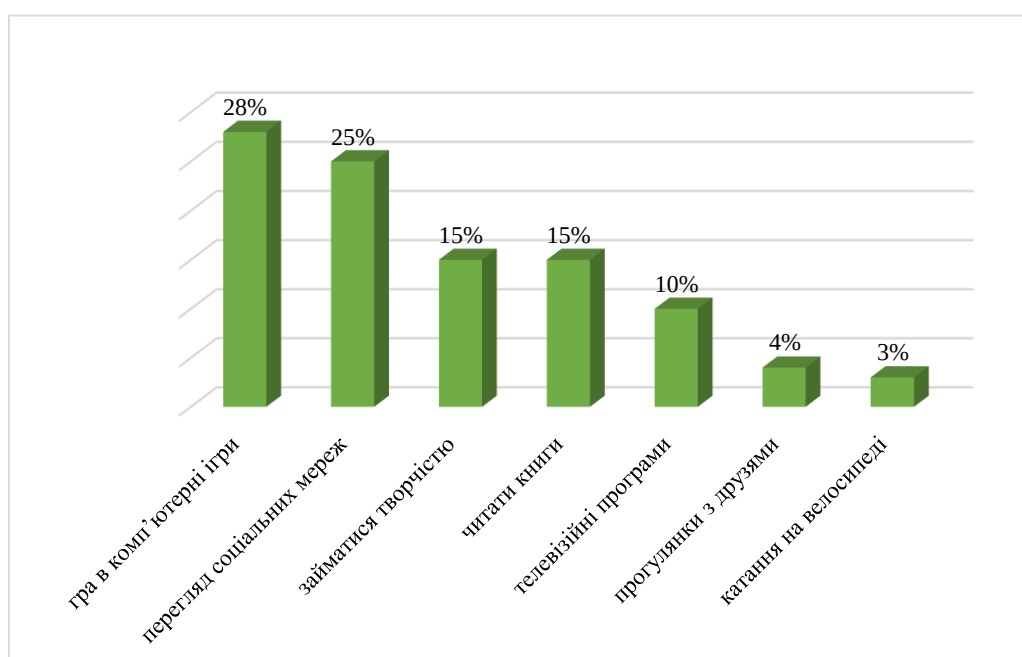

Рисунок 2.12. Дозвіллеві практики молодших школярів

Важливим у процесі формування читацьких інтересів виступає урок позакласного читання. У якій формі він відбувається, чи вдається залучити якомога більшу кількість учнів класу. Тож, в анкеті було питання пов’язане безпосередньо з тим, чи подобається дітям урок позакласного читання. Ствердну відповідь надали 64% учнів, 17 % дали негативну відповідь, решта 18% вагається з відповіддю. У контексті цього, було також задане питання щодо того, чи прагнуть вони урізноманітнити освітній процес, аби уроки позакласного читання щоразу відрізнялися. 90% молодших школярів відповіли позитивно (рис. 2.13). Вважаємо, що вчителям варто дослухатися до побажань учнів та видозмінювати

уроки позакласного читання. Це сприятиме не лише покращенню атмосфери у класі, зацікавленості предметом, але й акумулює творчі нахили учнів, дозволить «відкритися» та активно брати участь в освітньому процесі.

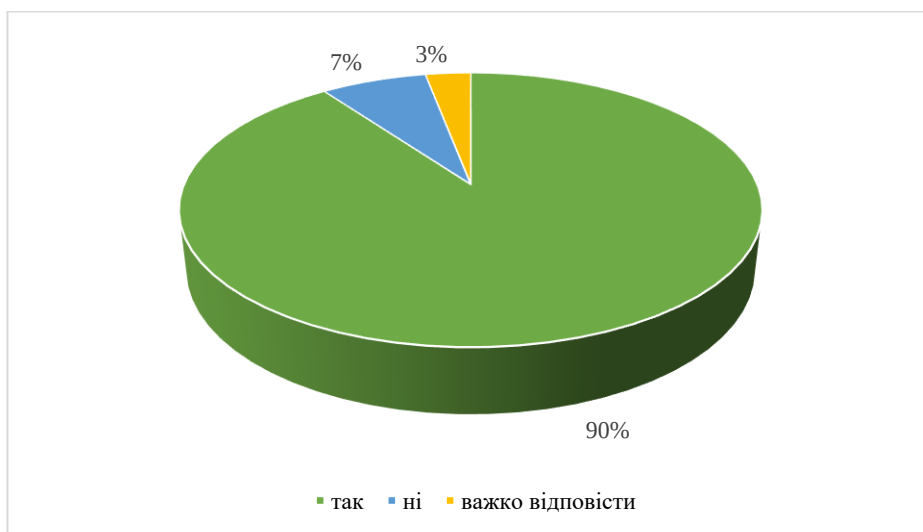

Рисунок 2.13. Урізноманітнення форм проведення уроків позакласного читання

Таким чином, дослідна робота щодо читацьких інтересів, вказала на важливість проведення наполегливої, активної роботи щодо популяризації читання та формування читацьких інтересів. Питання анкети, що були сформовані нами, дали змогу проаналізувати ставлення молодших школярів щодо процесу читання, визначити пріоритетну читацьку тематику, морально-етичні орієнтири, окреслити який вплив на вибір книги має оточуюче середовище дитини. Думки, щодо поліпшення процесу сприйняття текстів у процесі читання, характеристика мотиваційних складових, певні ідеї та пропозиції були сформовані нами у наступних підрозділах роботи.

2.3. Стратегії роботи з текстом на уроках позакласного читання

Працюючи в закладі освіти розуміємо наскільки кожна дитина особлива. Техніка читання, сприйняття та розуміння прочитаного у кожного своє. Тож, педагогічний досвід, проведення експерименту, дають нам підстави виокремити певні види роботи з текстом на уроці позакласного читання, які полегшать роботу дитини та неодмінно краще впливатимуть на читацький процес в цілому та формування читацьких інтересів зокрема. Читання має стати захопливою та повсякденною справою.

Дослідниця В. Мартиненко, яка аналізує проблематику читацьких інтересів молодших школярів, розвиток навички читання, виокремлює питання так званих стратегій читання, зауважуючи, що «це різні комбінації прийомів, алгоритми розумових дій та операцій, які застосовують читачі для сприймання, повноцінного розуміння графічно оформленої текстової інформації» [51]. Словник української мови надає таке визначення поняттю – «спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь» [86]. До слова, поруч з терміном «стратегія» вказана дослідниця використовує словосполучення «читацька технологія».

Цікавою стратегією роботи з текстом під час читання є «Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World», що з англійської перекладається як «Текст до тексту, текст до себе, текст до світу» [115]. Вона дозволяє учням початкових класів розвинути зв'язок між текстом і їхнім власним життям, подіями та історією, а також допомагатиме виробити звичку встановлювати ці зв'язки під час читання. «Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World» включає у себе декілька кроків [112], які спробуємо проаналізувати на конкретних прикладах.

Перший крок – Text-to-Text (текст до тексту). Обираємо текст, який аналізуватимемо на уроці позакласного читання та перетворюємо його у «текст». Молодший школяр може дати відповіді на питання «що це нагадує мені в іншому тексті, який я прочитав?»; «чим цей текст буде схожий на інші тексти, які я читав?»; «чим цей текст буде відрізнятися від інших текстів, які я читав?»; «чи читав я раніше тексти на цю тему?». До прикладу, можливо, прочитаний матеріал

асоціюється у дитини з іншою книгою, розповіддю чи оповіданням, піснею чи якимось написом і т.д. Приміром, твір Г. Поволоцького «Червоний капелюшок» [26, с. 105-106], який вміщено у хрестоматії для позакласного читання, авторства провідних методистів О. Джежелея та ін., може нагадати учням європейську казку «Червона шапочка» про маленьку дівчинку, що зустріла вовка. Свого часу, казка була оброблена у Франції письменником, критиком Шарлем Перро, пізніше записана братами Грімм у Німеччині. Хоча твори за сюжетом істотно відрізняються одне від одного, але вже сама назва «запустить» мисленеві процеси у молодших школярів, дасть можливість аналізувати, співставляти, приходити до висновків. Відтак, процес читання вийде «за межі» машинального відтворення тексту.

Другий крок – Text-to-Self (текст до себе). Відповідно до цього, учень матиме змогу пов'язати прочитане з власним життям. До прикладу, «я розумію те, що щойно прочитав, тому що в моєму житті ...»; «що нагадує мені тема цього тексту?...»; «як ця тема пов'язана з моїм життям?...», «які я відчуваю емоції, коли читаю на цю тему...». Наприклад, згаданий нами твір Г. Поволоцького, може нагадати дитині випадок з життя, як друзі/брати/сестри заховували особисту річ і т.ін. та зробить висновки про те, що наслідувати такі вчинки негідно, адже вони можуть викликати смуток, образу.

Третій крок – Text-to-World (текст до світу). Сенс цього кроку полягає у тому, як ідеї цього тексту пов'язані зі світом (минуле, теперішнє, майбутнє) та як саме воно перекликається з досвідом, думками дитини. До прикладу, «те, що я щойно прочитав, змушує мене задуматися про майбутнє, тому що...»; «те, що я прочитав, нагадує події сьогодення...», «я б хотів прочитати цей твір щоб...» і т.ін.

Таким чином, проаналізована техніка привчає дитину не просто побіжно читати текст, а замислюватися над ним, бачити глобальний контекст. Адже, як зауважувала педагогиня, віцепрезидентка Національної академії педагогічних наук України О. Савченко «читання стає якісним лише за умов досягнення учнями розуміння прочитаного тексту» [84, с.42].

Наше завдання полягає у тому, аби у початковій школі навчати дітей не просто машинально читати та відтворювати у голос (темп, виразність, розвиток мовленнєвого апарату, вміння інтонувати речення), хоча це безсумнівно є важливим елементами, але й аналізувати та сприймати прочитане. На наш погляд, саме такий підхід в подальшому впливатиме на свідоме, а не вимушене/нав'язане формування читацьких інтересів.

Не менш цікавою, захоплюючою та розвиваючою є стратегія «Прогнозування» [116]. В. Мартиненко називає цю стратегію «Орієнтири передбачення змісту тексту». На наше переконання, вона зацікавить учнів не лише початкових, а й старших класів, так як стимулює пізнавальну активність, дає волю думкам та фантазіям. До прикладу, на уроці позакласного читання учнями 3-го класу при прочитанні твору Ш. Перро «Чарівниці», можна запропонувати учням поділитися власними думками про що саме йтиме мова у творі; яким є емоційне спрямування твору; описати головних героїв; поміркувати чим закінчиться розповідь. Зокрема, вказана дослідниця зазначає, що важливе місце у прогнозуванні відводиться саме заголовку твору «... вдумливе проникнення у зміст заголовка твору стимулює у читача прагнення сформулювати попередню версію про подальший зміст тексту» [52, с. 89].

Для усвідомлення змісту прочитаного тексту можна використати стратегію «Читання з позначками». Під час прочитання певного тексту, приміром твору В. Вовк «Соняшникова рідня» [26] (рис. 2.14), яка вміщена у програму позакласного читання, можна запропонувати ставити позначки відповідно до яких молодші школярі оцінюють інформацію з точки зору новизни та відображають своє ставлення:

- + – знайома інформація для мене;
- ! – нова інформація для мене;
- ? – інформація викликає у мене питання;
- – я цього не знав (ла) і т.ін.

СОНЯШНИКОВА-РІДНЯ¶

Василько-виростив-великий-соняшник.¶

Одного-разу-налетіли-горобці-Вони-клювали-зернятка-Хлопчик-прогнав-шкідників-та-вже-хотів-іти-додому-Раптом-почув,-що-хтось-дякує-йому-Василько-озирнувся-Він-побачив-пляшку-з-олією-зошит-шовкову-сорочку-скло-банку-з-фарбою-Вони-дякували-що-хлопчик-виростив-і-захистив-їхнього-родича.¶

Тільки-тепер-Василько-дізнався,-що-виготовляють-із-соняшника.!-І-став-оберігати-його-ще-пильніше.¶

**Рисунок 2.14. Схема роботи з текстом при застосуванні стратегії
«Читання з позначками»**

Можна продовжити систему позначок, але маємо розуміти з якою віковою категорією маємо справу, тож переобтяження символами буде недоречним.

На уроках позакласного читання можна використати стратегію «Акваріум», яка стане вдалою не лише для глибшого розуміння тексту, а й способом навчити мислити критично. Обговорення обраної теми має проходити серед учнів, які сидять колом, створюючи тим самим імпрровізований акваріум. Інша частина учнів мають стояти поза колом уважно слідкуючи за перебігом розмови (рис. 2.15). До прикладу, можна запропонувати учням поміркувати, над вчинком головного героя («Розвідник Дніпро й геройський пес Трофей») [43, с. 33-35]. Після завершення дискусії, група, яка була в «акваріумі» міняється зі слухачами, які обговорюють питання: «чи погоджуєтесь ви з думкою групи?»; «який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим?». Далі учні міняються, ті хто були слухачами, сідають в імпрровізований «акваріум» для вирішення іншого проблемного питання. Ця стратегія вчить не лише задумуватися над прочитаним, формулювати власні судження, умовиводи, а й сприймати з малечку той факт, що є різні точки зору на проблему і це нормально.

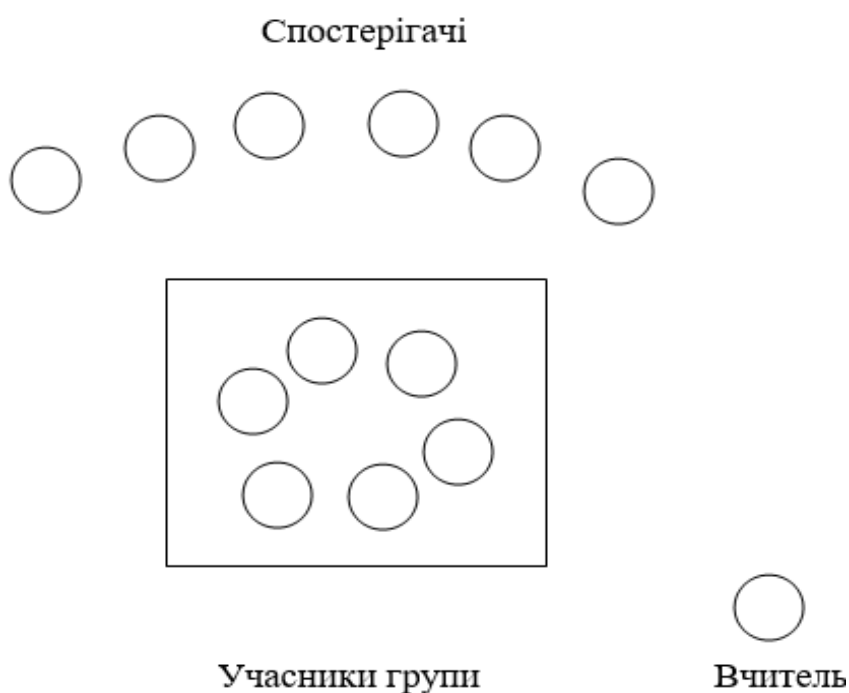

Рисунок 2.15. Схема розміщення учасників освітнього процесу при застосуванні стратегії «Акваріум»

Майкл Макдауелл – американський педагог запропонував власну техніку роботи з текстом учнями початкових класів («чотири А»). Відповідно до неї, молодші школярі мають змогу «глибше» зануритися у прочитаний текст відповівши на чотири питання, відповідь на які має починатися на «а»: припущення автора (assumptions); з чим хочеться погодитися (agree); з чим хочеться сперечатися (argue); на які дії це спонукає, надихає (aspire) [88].

Викладачка Вищої школи Каліфорнійського університету Ребека Альбер пропонує техніку роботи «Читання як полювання» [116]. Сенс техніки полягає у тому, аби не просто читати механічно, а мати певну мету, з якою цей текст опрацьовуватиметься. До прикладу, аналізуючи твір за вибором, молодші школярі можуть шукати та записувати незнайомі слова, скільки разів вони повторюються у тексті; які сюжети їм сподобалися; які емоції прочитаний твір викликає.

Як бачимо, усі запропоновані стратегії мають на меті навчити молодших школярів бути свідомими при читанні будь-якого тексту, аналізувати,

висловлювати власні припущення та міркування. Приємно, що нова українська школа, завдяки реформуванню, поступово відходить від одноманітного пояснювально-ілюстративного, репродуктивного методів, які послуговуються лише запам'ятовуванням та відтворенням будь-якої діяльності за наперед визначеним алгоритмом. Сьогодні, НУШ вчить аналізувати інформацію, переосмислювати та робити висновки.

Ми проаналізували декілька стратегій, які були апробовані нами під час педагогічної практики у контексті дослідження проблематики формування читацьких інтересів. Звичайно, стратегії читання не вичерпуються вказаними нами у кваліфікаційній роботі та потребують поглибленого аналізу, активної імплементації у навчальний процес.

2.4. Способи мотивації молодших школярів до читання на уроках позакласного читання

Важливим у формуванні читацьких інтересів молодших школярів є способи донесення потрібного матеріалу і безсумнівно, правильності підібраних методів та прийомів. Враховуючи евристичну роботу та педагогічний експеримент, зробивши певні висновки, візьмемо на себе відповідальність надати певні рекомендації як вчителям, так і батькам.

Вчитель – це важливий актор у навчальному процесі нової української школи. Він бере на себе відповідальність у виконанні декількох ролей – не лише наставника, провідника у світ знань, а й модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини; фасилітатора в освітньому процесі; менеджера та консультанта. Важливу роль у плеканні любові до читання, формуванні читацьких інтересів дітей відіграють батьки. Тож, вони мають стати партнерами, аби успішно дійти до поставленої мети – сформувати здорову, комунікабельну та всебічно розвинену особистість. В контексті цього, вчитель може проводити дослідження, щодо рівня сформованості інтересів учнів, ініціювати анонімні

опитування, узагальнювати їх та ділитися результатами з батьками. Наше завдання – не бути голослівними, а демонструвати факти. Таким чином, однією з важливих педагогічних умов у формуванні читацьких інтересів виступає взаємодія вчителів та батьків.

Варто усвідомити, що сьогоденне покоління активне, інформаційно підковане. Тому старі форми роботи з учнями – як сухе читання, переказ почутого, вже не є актуальним та змістовним у навчальному процесі. Нова українська школа – це свобода у думках, діях. Тож, вчитель як «нового», так і «старого» покоління має зрозуміти, що якщо залишити все як є – ми будемо приречені на існування нечитаючої молоді.

Сучасні діти не уявляють себе без смартфонів, то чому б нам не використати це та направити потенціал у потрібне русло? На сьогодні можна використовувати буктрейлери – короткі відеоролики за мотивами книги чи твору. Особливістю буктрейлера є інтрига. Завдання цього виду мистецтва – викликати захоплення, зацікавлення та сильні емоції, аніж передати головну думку твору [9]. Олеся Манько зауважує, що на уроці буктрейлер вирішує ряд завдань, а саме: привертає увагу до книги; формує читацьку аудиторію; виробляє стійкість до мультимедійного матеріалу.

Кандидат педагогічних наук Тетяна Пушкарьова у науковій розвідці «Буктрейлер як засіб популяризації дитячої книги» класифікує буктрейлери таким чином:

- 1). За способом візуального втілення тексту:
 - ігрові (міні-фільми за книгою);
 - неігрові (набір слайдів із цитатами, ілюстраціями, книжковими розворотами, тематичними малюнками, фотографіями тощо);
 - анімаційні (мультфільм за книгою).
- 2). За змістом:
 - розповідні (презентують сюжет твору та певним чином нагадують усім відому анотацію, при цьому зберігаючи елементи недовомовленості й таємничості);

- атмосферні (передають настрої книги й очікувані читацькі емоції. Приміром, якщо обрана книга в жанрі фентезі, то можна зробити акцент на атмосфері магії, підбираючи яскраві ілюстрації з чарівниками, незвичними пейзажами й химерними істотами, як приклад книга Д. Роулінг «Гаррі Поттер»);
- концептуальні (трансляють провідні ідеї та загальну суть тексту) [79, с. 3-6].

Крім того, Тетяна Пушкарьова аналізує власний досвід запровадження буктрейлерів у навчальний процес, а саме уроках позакласного читання, Скандинавської гімназії м. Києва, де вона є директором. Зауважуючи про позитиви такої практики. Зокрема, створення буктрейлерів було апробовано у всій ланці початкової школи – перших-четвертих класах. Відзначаючи задоволеність учнів на всіх етапах – від формування ідеї до утілення її у життя, дослідниця пише: «світ кіно магічно впливає на особистість дитини. Учні з радістю подорожують у нереальному світі, активно діють у ньому, творчо трансформують, перетворюють його» [79, с. 5]. При цьому зауважуємо, що буктрейлери учні можуть створювати як самостійно, так і переглядати вже готові, підготовлені вчителем для більшого зацікавлення певною проблематикою.

Досліджуючи роль буктрейлерів у навчальному процесі, дослідники І. Новик та Т. Сашук приходять до цілком логічного висновку, з яким важко не погодитися: «book trailer є ефективним засобом розвитку читацьких інтересів молодших школярів, реалізує навчальну, виховну та розвивальну мету, також розвивається фантазія та творчість учнів, збагачується емоційна та інтелектуальна сфера молодших школярів» [64, с. 575].

На уроках позакласного читання варто використовувати різні методи роботи – від простого, пояснювально-ілюстративного, репродуктивного (переказ, виразне читання, словникова робота), до творчого – частково-пошукового, проблемного, дослідницького навчання. Ця продуктивна класифікація, яка не втрачає своєї популярності серед вчителів і сьогодні, була запроваджена І. Лернером та М. Скаткіним ще в 1965 р. Комбінація цих методів

формує вміння висловлювати свою точку зору щодо прочитаного матеріалу – «чого саме ця книга тебе навчила?»; «які висновки можна зробити?»; «чи можна було вчинити так, а не інакше?» і т.д. Такі питання змушують замислюватися, робити проекцію на власний досвід, підсумовувати.

Валентина Бануляк зауважує, що такі методи, позитивно впливають на розвиток пізнавально-творчих здібностей, сприяють розкриттю та реалізації їх інтелектуального потенціалу, розвитку творчості, суб'єктивної активної особистості» [4]. В контексті цього, до прикладу, з метою виокремити читацькі вподобання учнів, можна запропонувати виконати проєкт по створенню буктрейлеру «Моя улюблена книга» (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Проект по створенню буктрейлеру «Моя улюблена книга»

Етапи виконання проєкту	Характеристика етапів виконання та діяльності учня
Організаційний етап	На цьому етапі варто ознайомити учнів з ідеєю створення буктрейлеру, зазначити мету творчого завдання; визначення термінів підготовки.
Підготовчий етап	Має на меті підготовку до створення власного продукту і включає в себе ознайомлення з прикладами буктрейлеру.
Планування	Переходячи до цього етапу доречно визначитися з книгою/твором, яка буде основою відеоролику, а також підготувати сценарій.
Підбір матеріалу для відеоряду	На цьому етапі необхідно здійснити підбірку матеріалу для відеоролику – фотографії, картинки, ілюстрації з книги; визначитися з програмою для створення відео. Зважаючи, що виконання даного завдання виконуватиметься

	учнями молодшої школи, можна обрати програму PowerPoint, що є доступною для кожного. Або ж скористатися іншими додатками, приміром Windows Movie Maker.
Оформлювальний етап	Передбачає запис озвучення до відео (за потреби), об'єднання підготовлених матеріалів у єдиний ролик – відео монтаж. Крім того, цей етап передбачає виправлення помилок.
Завершальний етап	Ознайомлення однокласників з результатами виконаної роботи.

Вдалою можливістю заохотити дітей до читацької діяльності є блог (інтернет-щоденник прочитаного). На сьогодні не є дивиною ведення учнями молодших класів сторінок у соціальних мережах – Instagram, Tik-tok та ін. Вони цим живуть, мріють бути на когось схожими, рівняються та копіюють свої кумирів. То чому б не скористатися цією тенденцією у навчальних цілях? Приміром, провести аналіз прочитаного твору у вигляді короткого відео у якому дитина зможе розповісти, хто є автором цього твору, про що в ньому йдеться, які висновки можна зробити по прочитаному (провести паралелі із сьогоденням) та чи можна рекомендувати прочитане одноліткам.

Дослідниця Олена Ісаєва пропонує ще один альтернативний спосіб створення власного «медіа продукту» – підготовка телевізійної передачі. До речі, цю передачу можна як записати, так і провести на уроці позакласного читання. Такий спосіб заохочує учнів зрозуміти різні точки зору персонажів. Коли учні молодших класів цікавляться героями, досліджують їх, то таким чином, вони вчаться взаємодіяти з художнім твором.

Доречно постійно урізноманітнювати навчання. Не треба зациклюватися на одному типі уроку – класичному. Для цього є класне читання. Позакласне ж має асоціюватися в учнів з різноманіттям, можливістю уявних подорожей у різні

світи. Така зміна форм роботи розвиває творчі можливості молодших школярів, їх організаторські здібності, прищеплюють любов до книги та читання.

Проводити уроки позакласного читання цікаво та невимушено можна у форматі книжкового клубу. Варто надавати можливість кожному презентувати та висловитися про прочитаний твір чи книгу у цікавій формі. До прикладу, можна запропонувати проведення дитячих флешмобів – «Я і книга», «Моя улюблена книга» і т.ін.

Доцільно у навчальний процес, зокрема, при проведенні уроків позакласного читання, використовувати допоміжний, ілюстративний матеріал. Так як мова йде про учнів початкових класів – тексти мають бути меншими, а ілюстрації більші. За часту цим нехтують, що в подальшому призводить до небажання учнів відкривати книги – адже там суцільний текст. А це відлякує, особливо першачків у який ще техніка читання не доведена до норми.

Цікавим, ефективним і зручним способом представлення інформації є презентації. Дослідження засвідчують, що фактичне сприйняття демонстраційних матеріалів є в шістдесят тисяч разів швидшим, аніж текстів, які дитина читає [12, с.14]. Тому важко не погодитися, що використання мультимедіа сприяють більш швидкому запам'ятовуванню інформації на уроках, в тому числі і позакласному читанні. Але при цьому зауважуємо, що використання мультимедіа не має обмежуватися лише показом презентації чи відео. Професорка Олена Ісаєва зазначає, «те, що сьогодні відволікає читача від книги і читання (зокрема масмедіа), необхідно зробити помічниками вчителя у створенні мотивації у читанні» [30]. Як приклад, можна використовувати функціонал інтерактивної дошки для вирішення проблемних чи творчих завдань по прочитаному матеріалу. Така форма роботи підсилює інтерес та сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. До речі, в умовах дистанційного навчання це можна робити за допомогою різних безкоштовних платформ – Zoom, Google-meet (дошка Jamboard) та ін. Не втрачають своєї актуальності фрагменти навчально-пізнавальних мультфільмів, таких як «Уроки тітоньки Сови», «Книга мандрівника» і т. ін.

Діючим способом зацікавити учнів читанням, зробити його бажаним для сучасного покоління школярів є театралізація прочитаного, котра є найскладнішою формою творчих ігрових ситуацій. І. Большакова вважає, що використання «театралізації на уроці дає змогу «відчути» твір «вживу» усіма органами чуття» [90]; таким чином «у дітей розкриваються тайники їх творчої сили» [19, с. 53]. Крім того, використання театралізації дає можливість:

- формувати з учня вдумливого читача;
- мислити критично, креативно;
- формувати комунікативні навички, взаємодіяти та співпрацювати в групі/класі/команді/суспільстві;
- обирати стратегії спілкування, імпровізувати;
- говорити та слухати;
- розвивати емоційний інтелект (розуміти себе, співпереживати іншим, відчувати мотиви, потреби, поведінку).

Закордонні експерти в галузі навчання Донна Вілсон та Маркус Конерс [114] теж відзначають театралізацію як дієвий спосіб мотивації. Крім того, пропонують альтернативи щодо зацікавлення учнів процесом читання, сприяння активізації читацького інтересу. Зокрема, використовувати руханки під час читання, проводити інтерв'ю з ведучим ток-шоу, читати дітям в голос.

Кандидати педагогічних наук П. Волошин та Г. Волошина виокремлюють літературні ігри як можливість зацікавити учнів та пожвавити їх читацький інтерес. На думку дослідників, «гра на уроці читання сприяє усвідомленню ідейно-тематичного, композиційного задуму письменника, ознайомлює з літературознавчими поняттями, що сприяє глибокому розумінню твору, який вивчається на уроці» [15].

Позитивно оцінює ігрові технології і дослідниця А. Шумейко, яка вважає, що «вони органічно об'єднують триєдину мету навчання: освітню, розвивальну, виховну; задовольняють різноманітні дитячі інтереси: ігрові, пізнавальні, соціальні; збагачують коло уявлень про навколишній світ; впливають на

розвиток психічних процесів, на формування активної особистості; виступають як засіб всебічного розвитку дитини» [105].

До прикладу, можна використати гру «Уяви себе...», яка допомагає формувати творчу уяву учнів. На уроці, після опрацювання учнями твору чи книги можна запропонувати такі питання:

- «уяви, що ти – літературний критик. Напиши, що тобі не сподобалось у цій книзі. Обґрунтуй свою думку»;
- «уяви себе співавтором книги. Зроби необхідні зміни, доповнення до сюжету, композиції, оформлення книги».

Як варіант, можна застосувати на практиці літературний конкурс «Хто знає більше?», «Відгадай». Використання такого способу мотивації, сприяє піднесеному настрою молодших школярів на уроці, розвиває уяву, пам'ять, збагачує знання.

Для поживлення позакласного читання вчителі можуть написати власні методичні посібники. Але при цьому не варто забувати удосконалювати свої знання та вміння. В ході аналізу літератури, ознайомлення з матеріалами експерименту, власних спостережень переконуємося, що вчителі інколи ігнорують якісну підготовку до таких уроків, в результаті чого, вони стають нудними та нецікавими.

Таким чином, проаналізовано дієві способи підвищення мотивації молодших школярів до читання. Зважаючи на думки педагогів, методистів та беручи власний досвід роботи з учнями, звернено увагу на розробку буктрейлера, театралізації, літературних ігор, ведення учнями читацького блогу як можливостей до зацікавлення та пропагування любові до читання, що безсумнівно сприяє формуванню читацьких інтересів.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши теоретичні засади формування читацького інтересу молодших школярів на уроках позакласного читання приходимо до висновку, що це складний процес, який потребує кропіткої роботи, якісного як методичного, так і технічного забезпечення.

Звернення до історіографії, характеристика літературного доробку з досліджуваного нами питання дає підстави стверджувати, що проблема актуальна. Різні її аспекти порушувалися дослідниками впродовж не одного століття. Педагоги, методисти, культурні діячі замислювалися над проблемами дитячого читання, формування інтересу та способів його покращення. Останні декілька десятиліть, в умовах цифровізації, головна увага дослідників сфокусована на проблемах згасання інтересу до читання молодших школярів. Причиною цих процесів є зростання впливу всемережжя, гаджетів, комп'ютерних ігор і т.ін. Молодші школярі розглядають читання, як другорядний процес у проведенні вільного часу. Тож, наукові розвідки мали на меті виокремити методи, форми та прийоми, які доречно застосовувати на уроках читання та роботі з дитячою книгою для формування читацьких інтересів.

Значущість цієї проблеми демонструє той факт, що вона має своє відображення у: 1) ряді статей публіцистичного характеру, у яких методисти, вчителі, психологи надають рекомендації, яким чином залучати дітей до читання, як вирізняти їх інтереси та сприяти їхньому формуванню; 2) проведенні різноманітних наукових конференцій, ініціаторами яких стають провідні навчальні, культурні заклади, громадські організації; 3) активізації просвітницьких суспільних заходів (посібник «Живі письменники. Батькам»; «Book Forum Lviv»; проєкти «Україна читає дітям», UA: Казки KidStory, «Читацький марафон»; флешмоби «У чарівному всесвіті дитячої книжки» і т.ін.).

Крім того, питання порушене і на державному рівні. Доречно згадати Стратегію розвитку читання на період до 2032 року – «Читання як життєва стратегія» схвалену у березні 2023 р. Кабінетом Міністрів України.

У кваліфікаційній роботі було розглянуто взаємопов'язані дефініції, такі як інтерес, читацький інтерес, пізнавальний інтерес, читацька самостійність, читацька компетентність. Визначено основні підходи науковців до даних термінів, охарактеризовано їх характерні особливості, розкрита роль та сутність, взаємозв'язки в контексті формування читацьких інтересів.

При аналізі позакласного читання, як важливого засобу у формуванні читацьких інтересів, було акцентовано увагу на його особливостях, зокрема, свобода вибору читання (казки, оповідання, проза і т.д.); різноманітність у проведенні (літературні ранки, подорожі, вікторини, бесіди, зустрічі з письменниками і т.д.); шлях до формування морально-етичних цінностей (патріотизм, любов та повага до батьків, відповідальність, чесність і т.д.).

Нами було опрацьовано Типову освітню програму, визначено місце позакласного читання у навчальному процесі. В контексті чого, приходимо до висновку, що вдало організовані уроки позакласного читання з молодшими школярами, як в організаційному, так і в методичному аспектах, дають можливість вивчати індивідуальні смаки учнів, формувати читацьку культуру, мовленнєву компетентність, загальний розвиток особистості в цілому.

Завдяки розробленій анкеті було з'ясовано тематико-жанрові уподобання молодших школярів, ставлення до читання, періодичність, охарактеризовано морально-етичні цінності молодших школярів, які вони формують у процесі читання, визначено рівень розуміння молодшими школярами прочитаного тексту і т. ін.

Охарактеризовані в роботі стратегії, а саме «Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World», «Прогнозування», «Читання з позначками», «Акваріум», «Читання як полювання», «Чотири А», мають на меті навчити молодших школярів аналізувати прочитаний текст, висловлювати власні припущення та міркування, в цілому бути свідомими при читанні будь-якого тексту.

Дається в знаки реформування Нової української школи, яка вийшла на якісно новий етап в освітньому процесі, де учень не просто запам'ятовує та відтворює інформацію, але й в подальшому зможе практично застосувати набуті знання у житті. У кваліфікаційній роботі було проаналізовано стратегії, які були застосовані нами під час педагогічної практики. Але безсумнівно, їх характеристика, варіації потребують поглибленого аналізу та активної імплементації у навчальний процес.

Проведення педагогічного експерименту, спостереження, аналіз літератури з досліджуваної проблематики наштовхнули нас на думку виокремити дієві способи підвищення мотивації молодших школярів до читання, які в свою чергу впливають і на свідоме формування читацьких інтересів. Зважаючи на думки вітчизняних педагогів, методистів, закордонних експертів та беручи власний досвід роботи з учнями, звернено увагу на такі елементи: 1) розробка буктрейлера, який реалізує розвивальну, виховну, навчальну мету; 2) театралізацію, яка виступає специфічним видом учнівської діяльності; 3) літературні ігри; 4) ведення учнями читацького блогу в соціальних мережах. Запропоновані у кваліфікаційній роботі нестандартні види діяльності ми розглядаємо як можливості до зацікавлення та пропагування любові до читання, що безсумнівно сприяє формуванню читацьких інтересів.

В ході проведення дослідно-експериментальної роботи було підтверджено гіпотезу дослідження. Визначено що для вдалого формування читацьких інтересів варто створювати позитивне ставлення до книги та демонструвати процес важливості читання; активно працювати над активізацією пізнавальної та дослідницької діяльності молодших школярів; створювати вдалі психолого-педагогічні умови для сприйняття, розуміння та оцінки прочитаного; проводити нестандартні уроки позакласного читання; залучати молодших школярів до відвідин бібліотек, книжкових крамничок та фестивалів.

Таким чином, формування читацьких інтересів молодших школярів складний, але в той же час захоплюючий процес для учасників освітнього середовища – вчителів, школярів, батьків та в цілому всіх, хто бере участь

вихованні дитини. Наше завдання показувати приклад, урізноманітнювати навчання та заохочувати до читання, інакше культурний, інтелектуальний рівень молоді матиме несприятливі показники.

Отже, низка питань, порушених у кваліфікаційній роботі, можуть стати у перспективі предметом окремих розвідок та напрацювань. Зокрема – характеристика особливостей проведення уроків позакласного читання у різних класах початкової школи; з'ясування специфіки інтерактивних методів навчання; поглиблення розгляду питання мотивації молодших школярів у процесі формування читацьких інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анкети «Progress in International Reading Literacy Study». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/18HJGpLz2gzTjHfoJiHSZT-cwVCvMPozv> (дата звернення: 10.01.2024).
2. Баліка Л. Педагогічні основи роботи шкільних бібліотек щодо розвитку в учнів інтересу до читання. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип. 6. С. 225-236.
3. Балюк В. Формування читацької культури старшокласників на уроках української літератури. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2016. № 1 (11). С. 57-61.
4. Бануляк В. Форми й методи роботи на уроках позакласного читання. URL: https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/8958/1/Banuljak_Metodichni_i_poschuk_uchitelya_slovesnika_2021-41-47.pdf (дата звернення: 12.01.2024).
5. Білавич Г. Читацька культура в контексті духовного розвитку молодшого школяра сільської школи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 46. С. 226-232.
6. Бондар С. Підготовка майбутніх учителів світової літератури до розвитку читацьких інтересів старшокласників у профільній школі: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук. 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2013. 303 с.
7. Бондаренко Н. Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA – 2018. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 2. С. 95-103.
8. Богданець-Білооскаленко Н. Формування читацької компетентності в учнів початкових класів. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві*: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 12 вересня 2019 р.). Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. С. 57-59.

9. Буктрейлер: як створити зі школярами міні-фільм про книгу. URL: <https://naurok.com.ua/post/buktreyley-yak-stvoriti-zi-shkolyarami-mini-film-pro-knigu> (дата звернення: 2024).

10. Вашуленко О. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. *Початкова школа*. 2011. № 1. С. 48-50.

11. Вашуленко О. Зміст і структура читацької компетентності молодшого школяра. *Компетентнісні засади змісту освіти в 11-річній школі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Київ, 28-29 березня 2013 р.). Київ : Оберіг, 2013. С. 202-206.

12. Вітюк В., Зуйко К. Використання мультимедійних презентацій на уроках літературного читання. *World Science*. 2016. № 1(5), Vol. 3. С. 13-16.

13. Виховання інформаційної культури. URL: https://mariaermak.blogspot.com/p/blog-page_80.html?m=0 (дата звернення: 15.04.2024).

14. Волосевич І., Шуренкова А. Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання». Київ : [б. в.], 2020. 181 с.

15. Волошин П., Волошина Г. Літературознавчі ігри як засіб аналізу художнього твору. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/96> (дата звернення: 25.03.2024).

16. Всеукраїнський Тиждень дитячого читання. URL: https://znayshov.com/News/Details/vseukrainskyi_tyzhden_dytiachoho_chytannia2024_rozpochavsia (дата звернення: 25.03.2024).

17. Гавура О. Дитяча книга і дитяче читання: шляхи формування компетентного читача. *Studia Methodologica*. 2012. Вип. 34 : Теорія літератури і гуманітарні студії : зб. наук. праць з нагоди сімдесятип'ятиріччя Р. Гром'яка. Тернопіль : ТНПУ, 2012. С. 57-62.

18. Гич Г. Нова читацька практика учнів у технологічному полі сучасної шкільної освіти. *Теорія, методика і практика професійної освіти*. 2021. № 4 (91). С. 55-56.

19. Гордійчук О. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 208 с.

20. Гузь О. Актуальні шляхи удосконалення читацької компетентності учнів в умовах НУШ: з досвіду роботи. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 14-16.

21. Гніда Г. Читацькі інтереси молодших школярів. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету ім. І. Франка*. 1998. Вип. 2. С. 90-91.

22. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.04.2024).

23. Дубровська Л., Дубровський В., Король В. Психолого-педагогічні особливості читацьких інтересів молодших школярів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія Психолого-педагогічні науки*. № 2. 2018. С. 17-22.

24. Дятленко Т. Читання літератури дітьми шкільного віку як актуальна проблема сучасної освіти. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 85. С. 36-39.

25. Дятленко Т. Читання як основний вид діяльності в системі літературної освіти. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві* (м. Київ, 12 вересня 2019 р.). Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. С. 26-28.

26. Джежелей О. Проблемы становления читателя в процессе обучения. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки»*. Харків, ХНПУ, 2018. Вип. 15. С. 19-30.

27. Джежелей О. Читаємо в класі та вдома. 3 клас. Хрестоматія для позакласного читання. / автори-упорядники О. В. Джежелей. А. А. Ємець, О. М. Коваленко. Харків : Вид-во «Ранок». 2019. 128 с.

28. Ємець А., Коваленко О. Сучасна трансформація системи позакласного читання в українській початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 83. С. 99-104.

29. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.01.2024).
30. Ісаєва О. Засоби активізації читацької діяльності «дітей мережевого розуму». URL: https://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1108 (дата звернення: 28.05.2024).
31. Інтерес. Простір психологів. URL: <https://psychology.space/psypedia-post/interes/> (дата звернення: 2024).
32. Інтерес. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <http://surl.li/sdcdg> (дата звернення: 26.04.2024).
33. Качак Т. Літературна освіта молодших школярів: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 44 с.
34. Концепція Нової української школи. URL: <http://surl.li/ujeco> (дата звернення: 08.01.2024).
35. Компаній О. Окремі аспекти формування читацького інтересу учнів початкових класів. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2012. Т. 25 (64). № 1. Частина 2. С. 212-216.
36. Компаній О. Використання інформаційних ресурсів у процесі розвитку інтересу до читання у молодших школярів. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 55-60.
37. Компаній О. Формування читацьких інтересів в учнів 3 класу на уроках класного та позакласного читання в інформаційно-навчальному середовищі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Вип. 22 (3). 2012. С. 95-103.
38. Компаній О. Формування читацьких інтересів молодших школярів у теорії та практиці навчання. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 19. С. 65-71.
39. Компаній О. Шляхи формування читацьких інтересів молодших школярів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. Вип. 4. С. 178-184.

40. Куцевол О. Позакласне читання як творча діяльність учнів. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 3. С. 70–82.

41. Курганова Н. Мій друг Питайко. URL: <https://acca.ua/product/pozaklasne-chytannja-mij-druh-pytajko-3-klas/> (дата звернення: 25.06.2024).

42. Класифікація читацьких інтересів. *Вікіпедія*. URL: <http://surl.li/ssxwk> (дата звернення: 03.05.2024).

43. Лабашук О., Решетука Т. Сонячні вітрила. Додаткове читання. 3 клас. Тернопіль : Підручники і посібники. 2020. 152 с.

44. Лисенко І., Стрілецька Н. Педагогічна діяльність Т. Г. Лубенця на Чернігівщині (кінець XIX століття). URL: <http://surl.li/rzbnn> (дата звернення: 27.05.2024).

45. Лісова І. Проблеми читання в об'єктиві соціологічних досліджень. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг*: матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ. 4-6 жовтня 2022 р). Київ : НБУВ. 2022. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1410> (дата звернення: 15.02.2024).

46. Лебідь Н. Впровадження педагогічної спадщини С.Ф.Русової на уроках читання у початковій школі. *Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Ніжин, 24-26 березня 2016 р.). Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. С. 81-85

47. Література. Діти. Час. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <http://surl.li/rjdeb> (дата звернення: 18.01.2024).

48. Луцків С. Теоретичні аспекти формування читацьких інтересів дітей у практиці сучасної початкової школи. *Молодь і ринок*. № 9 (152). 2017. С. 141-145.

49. Люта Л. Інтереси як психологічний чинник соціальних змін. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 1 (5). 2019. С. 16-19.

50. Мартиненко В. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. *Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. XV. С. 145-151.
51. Мартиненко В. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
52. Мартиненко В. Читацькі стратегії і практики як чинник формування прогностичних умінь молодших школярів. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 2. С. 85-94.
53. Мартиненко В. Читацькі інтереси молодших школярів: сучасні тренди і традиції. URL: <http://surl.li/rxeuv> (дата звернення: 20.02.2024).
54. Мартиненко В. Читання молодших школярів в умовах глобалізаційних викликів. URL: <http://surl.li/sauhl> (дата звернення: 20.02.2024).
55. Мартиненко В. Читання молодших школярів: зміни і виклики в умовах розвитку інформаційного суспільства. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/659/676> (дата звернення: 02.03.2024).
56. Манойло В. Формування читацької компетентності молодших школярів на уроках позакласного читання. *Шкільний бібліотекар*. 2015. № 4. С. 3-6.
57. Мамчич О., Найдьон К., Барнич О. Буктрейлер як засіб мотивації молодших школярів до читання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Том. 1. С. 192-196.
58. Міжнародні науково-практичні конференцію з проблем дитячого читання і книги. URL: <https://chl.kiev.ua/default.aspx?id=5824> (дата звернення: 22.03.2024).
59. Міжнародна науково-практична конференція «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства». URL: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7485> (дата звернення: 22.03.2024).

60. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг». URL: <http://conference.nbu.gov.ua/site/view/id/28> (дата звернення: 10.05.2024).

61. Національний проект «Україна читає дітям». URL: http://librarychl.kr.ua/pro_bib/proekt.php (дата звернення: 10.05.2024).

62. Нагорна О. Розвиток читацького інтересу молодших школярів засобами дитячої періодики. URL: <http://surl.li/ssxtp> (дата звернення: 11.07.2024).

63. Не карайте читанням: як заохотити дітей до книжок? *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/ne-karajte-chytannyam-yak-zaohotyty-ditej-do-knyzhok/> (дата звернення: 12.05.2024).

64. Новик І., Сащук Т. Book trailer як засіб формування читацьких інтересів молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. №3 (55). С. 574-577.

65. Освіта як колективний імунітет - найцікавіші освітні події у програмі BookForum. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/osvita-yak-kolektyvnyj-imunitet-najtsikavishi-osvitni-podiyi-u-programi-bookforum/> (дата звернення: 10.06.2024).

66. Підлужна Г. Розвиток читацької самостійності молодших школярів. автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 1999. 22 с.

67. Підлужна Г., Марущак О. Становлення та розвиток методики читання в українській початковій школі (XIX - середина XX століття). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66. Т. 1. С. 13-18.

68. Підлужна Г. І. Огієнко про методику формування читацьких навичок молодших школярів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1043/1/12.pdf>. (дата звернення: 28.04.2024).

69. Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/component/k2/item/2136-pedahohichna-spadshchyna-sofii-rusovoi-v-konteksti-suchasnosti> (дата звернення: 28.04.2024).

70. Порядченко Л., Олексюк Т. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів. *«Молодий вчений»*. 2021. № 10 (98). С. 266-270.

71. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р.) / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Т. В. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 262 с.

72. Подановська Г. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на основі взаємозв'язку уроків літературного читання та роботи з дитячою книжкою. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. Тернопіль, 2021. 290 с.

73. Попович Н. Вплив дитячих бібліотек на формування читацьких інтересів дітей молодшого шкільного віку. *Science, research, development : monografia pokonferencyjna*. Belgrade (Serbia). 2019. № 17. С. 32-39.

74. Попович Н. Роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»* / гол.ред. Т. Д. Щербан, заст. гол. ред. J. Piwowarski, В. В. Гоблик. Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. Вип. 24(1). С. 164-170.

75. Погрібна І. Потреба в читанні як передумова читацької культури особистості. Роль вузівських бібліотек в освітянському просторі : матер. засідання круглого столу / Дніпропетр. обл. метод. об'єднання бібліотек. Дніпропетровськ, 2015. С. 27-31.

76. Посібник «Живі письменники. Батькам». <https://nus.org.ua/posibnyk-zhyvi-pysmennyky-batkam/> (дата звернення: 12.06.2024).

77. Поради для батьків по формуванню інтересу до читання у дітей. URL: <http://surl.li/rzyysf> (дата звернення: 12.06.2024).

78. Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві : збірник матеріалів і всеукраїнської науково-практичної конференції. URL: <https://undip.org.ua/library/problema-chytannia-v-suchasnomu-informatsiynomu->

[suspilstvi-materialy-i-vseukrainskoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii/](#)

(дата

звернення: 15.01.2024).

79. Пушкарьова Т. Буктрейлер як засіб популяризації дитячої книги. *Початкова школа і сучасність*. 2016. № 3 (19). С. 3-6

80. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022> (дата звернення: 16.03.2024).

81. Ритова К. Виховання у молодших школярів інтересу до навчально-пізнавальної літератури в позакласній роботі : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.07 / Східноукраїнський нац. ун- т імені Володимира Даля. Луганськ, 2012. 254 с.

82. Роль сім'ї у розвитку інтересу до читання. URL: <http://surl.li/rzynv>. (дата звернення: 16.02.2024).

83. Роль читання у розвитку дітей: як виростити любителя книг. URL: <http://surl.li/rzypp>. (дата звернення: 10.02.2024).

84. Савченко О. Методика читання у початкових класах: посібник для вчителя. Київ: Освіта, 2007. 334 с.

85. Світ дитячих бібліотек. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <http://surl.li/rzzpp> (дата звернення: 10.02.2024).

86. Словник української мови. URL: <https://slovnnyk.ua/index.php?sword=%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 10.02.2024).

87. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. URL: <http://surl.li/gibow> (дата звернення: 08.01.2024).

88. Суперлегке читання: сім ефективних технік роботи з текстом. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/superlegke-chytannya-sim-efektyvnyh-tehnik-roboty-z-tekstom/> (дата звернення: 26.05.2024).

89. Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

90. Театр на уроці: практикум для початкової школи. URL: <https://osvitoria.media/experience/teatr-na-urotsi-praktykum-dlya-pochatkovoyi-shkoly/> (дата звернення: 15.04.2024).

91. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1- 2 клас. URL: <http://surl.li/ukang> (дата звернення: 15.04.2024).

92. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я 3-4 клас. URL: <http://surl.li/cvuza> (дата звернення: 15.04.2024).

93. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас. URL: <http://surl.li/ddjdp>. (дата звернення: 15.04.2024).

94. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас. URL: <http://surl.li/dexnc> (дата звернення: 15.04.2024).

95. Тимофій Лубенець: вірую в силу. URL: <http://surl.li/rzbhi> (дата звернення: 26.05.2024).

96. Трунова В. Види уроків позакласного читання в 3-4 класах і методика їх проведення. *Початкова школа*. 2013. № 12. С. 7-10.

97. Трунова В. Формування читацьких інтересів дітей на перших етапах початкової шкільної освіти. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 39. С. 98-106.

98. Ткачук Г. Теоретико-методичні основи становлення типу правильної читацької самостійності. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/5/visnuk_13.pdf (дата звернення: 26.05.2024).

99. Українські прислів'я та приказки про книгу. URL: <http://surl.li/tiuth> (дата звернення: 18.02.2024).

100. Ушинський К. Твори у 6-ти томах. Т. 4. Київ : Рад. школа, 1952.

101. Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <http://surl.li/rgjwf> (дата звернення: 18.02.2024).

102. Читання як життєва стратегія / Зб. наук. та наук.-метод. пр. [ред. кол. І. Б. Вашеняк (гол.) та ін.]. Хмельницький : Видавництво ХОІППО імені Анатолія Назаренка, 2023. 193 с.

103. Чернігівська обласні бібліотека для дітей. Флешмоб ланцюжок українських книжок «Читають діти...». URL: <http://surl.li/saajc> (дата звернення: 18.02.2024).

104. Шанковський О. Чому деякі діти не люблять читати і що з цим робити. URL: <https://www.barabooka.com.ua/chomu-deyaki-diti-ne-lyublyat-chitati-i-shho-z-tsim-robity/> (дата звернення: 10.02.2024).

105. Шумейко А. Ігрові технології на уроках літературного читання як засіб підвищення якості навчання. *Початкова освіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/002sq3-2962.docx.html> (дата звернення: 10.03.2024).

106. Шкільна бібліотека. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <http://surl.li/rzzwg> (дата звернення: 2024).

107. Юзва Л., Шуренкова А. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Київ : [б. в.], 2023. 53 с.

108. Яценко Т. Формування читацької компетентності школярів у процесі сучасної інтерпретації творів української класичної літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 12. С. 20-22.

109. Яценко Т. Формування читацької компетентності учнів: методична «мода» чи вимога сучасності? *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 7-8. С. 82-90.

110. Яценко Т. Читацька компетентність як ключове поняття сучасної методики викладання української літератури в школі. *Таврійський вісник освіти*. 2007. № 4. С. 34-42.

111. Яцик Т., Степанюк В. Словник коротких термінів з педагогіки. Луцький фаховий педагогічний коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2022. 50 с.

112. Instructional practice: Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World. URL: <https://www.usd259.org/site/handlers/filedownload.ashx?moduleinstanceid=36647&dataid=48146&FileName=Text%20to%20Self.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).

113. Kids & Family Reading Report. URL:
<https://www.scholastic.com/content/corp-home/kids-and-family-reading-report.html>

(дата звернення: 15.07.2024).

114. Motivating Students to Read. URL:
<https://www.edutopia.org/blog/motivating-students-read-donna-wilson-marcus-conyers> (дата звернення: 18.08.2024).

115. Text-to-Text, Text-to-Self, Text-to-World. URL:
<https://www.facinghistory.org/resource-library/text-text-text-self-text-world> (дата звернення: 18.08.2024).

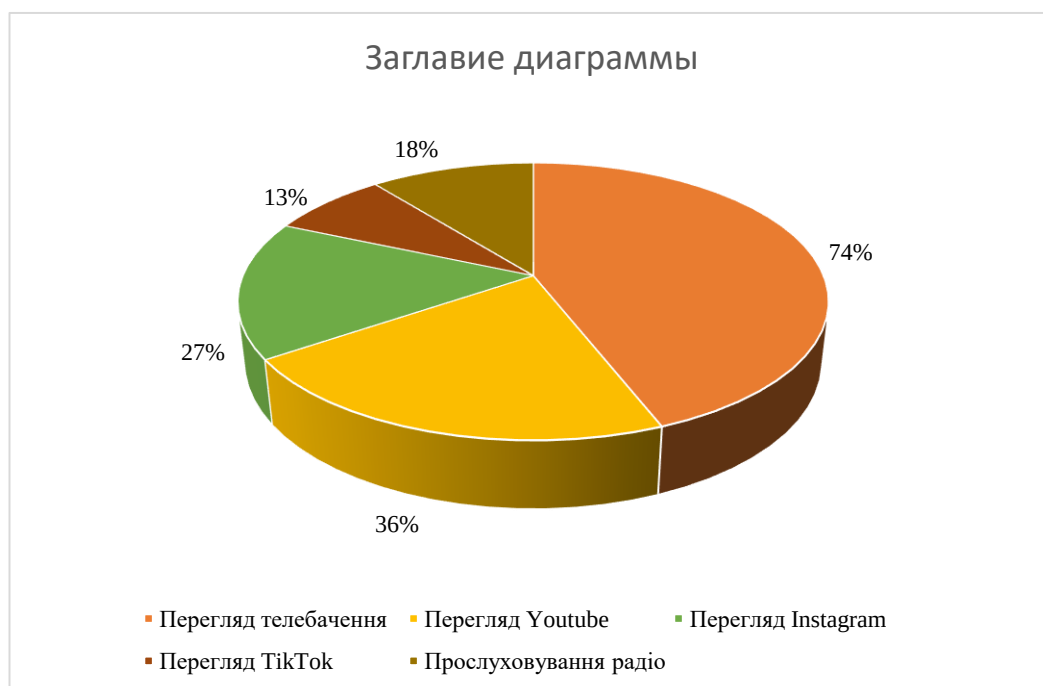
116. Tools for Teaching: Developing Active Readers. *Edutopia*. URL:
<https://www.edutopia.org/blog/developing-active-readers-strategies-rebecca-alber>
(дата звернення: 22.08.2024).

117. Ukrainian Reading and Publishing Data 2018. URL:
<https://data.chytomo.com/> (дата звернення: 22.08.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

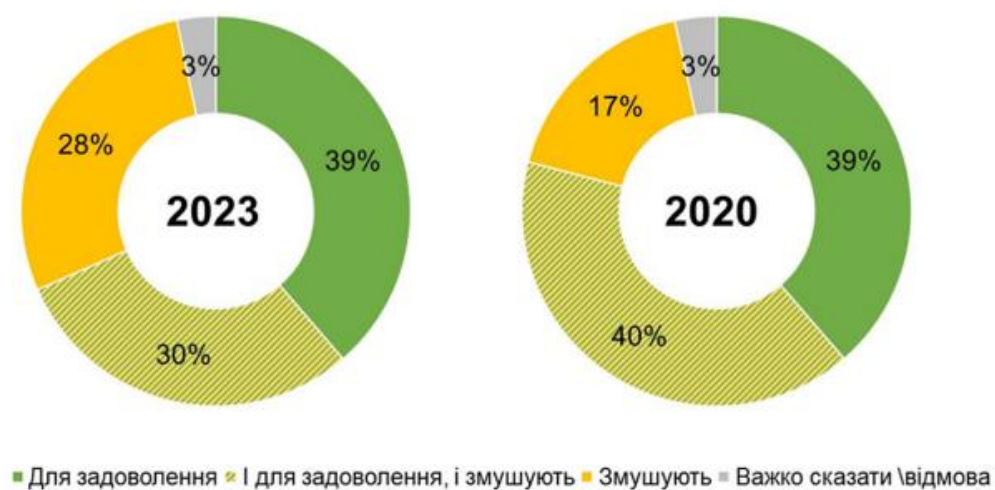
Пріоритетні канали комунікації для дітей

Джерело: складено за матеріалами «Звіту за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання». Київ, 2020. С. 10.

Додаток Б

Порівняльна діаграма примусу дітей до читання (2020 та 2023 рр.)

Джерело: Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Київ, 2023. С. 41.

Додаток В

Порівняльна діаграма рішень про купівлю книжок (2020 та 2023 рр.)

Джерело: Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Київ, 2023. С. 41.

Додаток Г

Анкета соціологічного опитування молодших школярів у Google Forms

Читацькі інтереси молодших школярів

Анкетування проводиться з метою визначити стан сформованості читацьких інтересів молодших школярів

[Змінити обліковий запис](#)

 Спільно не використовується

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

1. Чи подобається тобі читати книги? *

Ваша відповідь